

43815
Iranian Educational Technology Association

Journal of Trends and Achievements in Learning Technology

Homepage: <https://jlt.iaet.ir/>

A Phenomenological Study of the Challenges of the Farhangian University Curriculum, with Emphasis on the Content Component and the Provision of Solutions

Kamal Nosrati Heshi¹ | Hamidreza Dehghan^{2*} | Negin Rostamvand³ |
Mohammad Azimi⁴

1. Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. E-mail: kamalnorsrati1367@cfu.ac.ir

2. *Corresponding Author*, Department of Psychology and Counselling, Farhangian University, Tehran, Iran. E-mail: hr.dehghan@cfu.ac.ir

3. Department of Educational Sciences, Faculty of Educational Sciences and Psychology, University of Mohaghegh Ardabili, Ardabil, Iran. E-mail: n.rostamvand1380@gmail.com

4. Department of Educational Sciences, Farhangian University, Tehran, Iran. E-mail: mohammad_azimi@cfu.ac.ir

Print ISSN:

3060-7167

Online ISSN:

3060-656X

Article Type:

Research Article

Article history:

Received November 16, 2025

Received in revised form February 08, 2026

Accepted May 22, 2026

Published Online June 26, 2026

Keywords:

Educational
Content,
Challenges and
Solutions,
Lived Experiences of
Student Teachers

ABSTRACT

This qualitative phenomenological study aimed to explore the challenges of the Farhangian University curriculum with an emphasis on the content component and to document the solutions experienced by pre-service teachers, Farhangian University faculty, and graduates in Ardabil Province. Methods: Purposive and convenience sampling were employed, with inclusion criteria: for faculty, at least five years of teaching at Farhangian University and teaching courses related to the elementary education curriculum content; for pre-service teachers (entry cohorts 2020 and 2021 in Elementary Education)—completion of practicum units and at least half of the program units; for graduates (entry cohorts 97 and 98 in Elementary Education)—at least one year of service in public and Shahed schools in Ardabil Province. Data were collected over three months (October–December 2023) through semi-structured interviews. In this qualitative study, interviews continued until theoretical saturation, ending with 11 interviews from pre-service teachers, 15 from faculty, and 20 from graduates. For trustworthiness, Lincoln & Guba (1985) criteria—credibility, transferability, dependability, and confirmability—were applied. Findings: The results indicate that the content of the Farhangian University curriculum faces several challenges. Participants proposed solutions to overcome these challenges, including: empowering faculty, conducting needs assessments, reflective approaches in content development, revisions to curricular resources, organizing conferences and calls for engagement to improve content, soliciting feedback from pre-service teachers, expanding university libraries, foresight in planning, addressing resource shortages, developing novel content, improving the quantity and quality of practicum units, delivering capacity-building workshops for pre-service teachers, bringing university training closer to school practice, and elevating the scholarly and research caliber of pre-service teachers.

Cite this Article: Nosrati Heshi, K., Dehghan, H., Rostamvand, N., & Azimi, M. (2026). A Phenomenological Study of the Challenges of the Farhangian University Curriculum, with Emphasis on the Content Component and the Provision of Solutions. *Trends and Achievements in Learning Technology*, 3(10), 1-40.
<https://doi.org/10.22034/jlt.2026.2077073.1059>

© 2026 by The author(s) retain the copyright

Publisher: Iranian Educational Technology Association

DOI: <https://doi.org/10.22034/jlt.2026.2077073.1059>

Introduction

This qualitative phenomenological study aimed to explore the challenges of the Farhangian University curriculum with an emphasis on the content component and to document the solutions experienced by pre-service teachers, Farhangian University faculty, and graduates in Ardabil Province. Methods: Purposive and convenience sampling were employed, with inclusion criteria for faculty: at least five years of teaching at Farhangian University and teaching courses related to the elementary education curriculum content; for pre-service teachers (entry cohorts 2020 and 2021 in Elementary Education)—completion of practicum units and at least half of the program units; for graduates (entry cohorts 97 and 98 in Elementary Education)—at least one year of service in public and Shahed schools in Ardabil Province. Data were collected over three months (October–December 2023) through semi-structured interviews. In this qualitative study, interviews continued until theoretical saturation, ending with 11 interviews from pre-service teachers, 15 from faculty, and 20 from graduates. For trustworthiness, Lincoln & Guba's (1985) criteria—credibility, transferability, dependability, and confirmability—were applied. Findings: The results indicate that the content of the Farhangian University curriculum faces several challenges. Participants proposed solutions to overcome these challenges, including empowering faculty, conducting needs assessments, reflective approaches in content development, revisions to curricular resources, organizing conferences and calls for engagement to improve content, soliciting feedback from pre-service teachers, expanding university libraries, foresight in planning, addressing resource shortages, developing novel content, improving the quantity and quality of practicum units, delivering capacity-building workshops for pre-service teachers, bringing university training closer to school practice, and elevating the scholarly and research caliber of pre-service teachers.

Research Question(s)

The study was guided by semi-structured interview questions developed for each participant group (student teachers, faculty, and graduates) focusing on the practicality, deficiencies, congruence with goals, challenges, flexibility, and solutions related to curriculum content.

Literature Review

Several studies have been conducted related to the research topic. For example, Teimournia & Emamjome (2023) in a study titled "Design and accreditation of

the extracurricular activities model of the elementary education major at Farhangian University" concluded that formal curricula and extracurricular activities in elementary education should be integrated for the professional development of student teachers, and part of the design and implementation of activities should be delegated to student teachers. Gholampour, Ahmadi & Emamjome (2023) in a study titled "Current model of internship curriculum of Farhangian University based on contextual analysis" showed that challenges of implementing organizations (Farhangian University and partner schools) and behavioral factors of implementers (weaknesses of supervising professors, mentor teachers, and student teachers) limit the optimal implementation of the internship program at Farhangian University. Rahimi, Osare & Ahqar (2022) in a study titled "Status of the components of the undergraduate internship curriculum model at Farhangian University (feasibility study of implementation)" found that the level of components and indicators of the internship curriculum model was evaluated as below average, and the status of internship curriculum indicators in practice was not favorable. Arefnejad & Emamalipour (2020) in a study titled "Identifying the disadvantages of the internship curriculum of Farhangian University" from the perspective of professors, student teachers, and mentor teachers, demonstrated that the internship curriculum of this university suffers damage in policy-making (goal and content setting), implementation (learning activities, materials and resources, teaching strategies, grouping, time and space of education), and evaluation. Dehghan, Mehram & Karami (2017) in a study titled "Evaluation of Farhangian University Curriculum in terms of training research teachers (Case: Shahid Beheshti and Shahid Hasheminejad campuses)" concluded that although Farhangian University has moved towards being research-oriented in recent years, it still has deficiencies, including lack of space, facilities, physical and equipment infrastructure, and specialized and motivated personnel.

Methodology

This research is a qualitative study of the phenomenological type. Phenomenology is research about the world in which the researcher is closely connected with the phenomena under study and seeks to understand themselves through the experience of these phenomena. The data collection tool in the present study was a semi-structured interview. Potential participants in this study were student teachers in Elementary Education, faculty members, and graduates of Elementary Education from the 2018 and 2019 cohorts (Persian calendar

years 1397-1398) of Farhangian University in Ardabil province. The selection of subjects and their number was done using purposive and convenience sampling, contingent on the interviewees' willingness to participate. According to Parvari (2020), in phenomenological research, there is no fixed number of interviewees, but the required sample is usually at least 6 and at most 50 individuals. Based on the theoretical saturation approach in this study, no new information was obtained after 11 interviews with student teachers, 15 interviews with faculty members, and 20 interviews with graduates, at which point the interviews stopped. It should be noted that the research questions were designed by studying the research background and consulting with educational sciences professors. Finally, to achieve credibility, transferability, dependability, and confirmability, techniques such as triangulation, member checking, obtaining parallel detailed information, and researcher self-review were used.

Results

The results showed that student teachers reported the theoretical nature of the material and weaknesses in professors' presentation as factors reducing the practicality of the content, while they found the internship to be effective in making content practical. Furthermore, weaknesses in the teacher training process, lack of practical content, weaknesses in course units, and inadequate needs assessment were identified by student teachers as deficiencies in the provided content. They also considered the content to be consistent with the goals of the system. However, they explained that this congruence is low in practice and considered it far from the goals of teacher training. Faculty members reported the following as challenges of the curriculum content: inadequacy of the provided content, problems in developing syllabi and resources, low performance of professors, poor quality of needs assessment, failure to develop content in accordance with the Fundamental Reform Document of Education (Sanad-e Tahavol-e Bonyadain), rent-seeking in textbook publication, lack of necessary facilities, and student teachers' low perception of their professional mission. Professors cited the evolving trend of Farhangian University, the role of the central organization in creating changes and reforms, the professor's discretion in selecting content for presentation, and the flexibility and modifiability of courses as reasons for the flexibility of the content for revision, replacement, or deletion. Moreover, faculty-proposed solutions to overcome challenges and deficiencies included: creating changes in resources, involving professors in developing, modifying, or deleting curriculum

content, needs assessment, empowering professors, establishing interactions to improve content, holding conferences and calls for proposals, seeking opinions from student teachers, developing university libraries, foresight, addressing the lack of facilities, and producing novel content. Graduates reported the following weaknesses and shortcomings in the content provided at Farhangian University upon entering the workplace: predominantly theoretical presentation of material; the university's idealized portrayal of the classroom and teaching; inadequate examination of elementary school textbooks; weaknesses in the provided content; weaknesses in professor performance; lack of welfare, research, and scientific facilities; low performance of Farhangian University in training future teachers; and the impact of COVID-19 on the quality of education for the 2019 cohort (entry year 1398).

Conclusion

Based on the findings of this study, it can be concluded that implementing faculty-proposed solutions—such as creating changes in resources, involving professors in developing/modifying/deleting curriculum content, conducting needs assessments, empowering professors, establishing interactions to improve content, holding conferences and calls for proposals, seeking opinions from student teachers, developing university libraries, foresight, addressing facility shortages, and producing novel content—are highly necessary and essential for overcoming the challenges and deficiencies in the content domain.

Conflict of Interest

The authors declare no conflict of interest.

Acknowledgments

The authors consider it necessary to express their utmost gratitude and appreciation to all participants in this research.

مطالعه پدیدارشناسانه چالش‌های برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان با تأکید بر مؤلفه محتوا و ارائه راه حل

کمال نصرتی هشی^۱ | حمیدرضا دهقان^{۲*} | نگین رستم وند^۳ | محمد عظیمی^۴

۱. گروه آموزشی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. رایانامه: kamalnrosati1367@cfu.ac.ir

۲. نویسنده مسئول، گروه آموزشی روانشناسی و مشاوره، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. رایانامه: hr.dehghan@cfu.ac.ir

۳. گروه آموزشی علوم تربیتی، دانشکده علوم تربیتی و روانشناسی، دانشگاه محقق اردبیلی، اردبیل، ایران. رایانامه: n.rostamvand1380@gmail.com

۴. گروه آموزشی علوم تربیتی، دانشگاه فرهنگیان، تهران، ایران. رایانامه: mohammad_azimi@cfu.ac.ir

چکیده

هدف پژوهش حاضر، یک مطالعه پدیدارشناسانه برای بررسی چالش‌های برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان با تأکید بر مؤلفه محتوا و ارائه راه حل‌های تجربه شده توسط دانشجویان، اساتید دانشگاه فرهنگیان و فارغ التحصیلان دانشگاه فرهنگیان استان اردبیل بود. نمونه‌های پژوهش با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس و بر اساس معیار انتخاب داشتن حداقل ۵ سال سابقه تدریس در دانشگاه فرهنگیان و تدریس دروس تخصصی مرتبط با محتوای برنامه درسی آموزش ابتدایی برای اساتید، داشتن واحد کارورزی و گذراندن حداقل نیمی از واحدها برای دانشجویان و ورودی ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ رشته آموزش ابتدایی و سابقه خدمت حداقل یک سال در مدارس دولتی و شاهد استان اردبیل برای فارغ التحصیلان و ورودی‌های ۹۷ و ۹۸ رشته آموزش ابتدایی انتخاب شدند. گردآوری داده‌ها طی ۳ ماه از مهر تا آذر سال ۱۴۰۲ از طریق مصاحبه نیمه ساختاریافته انجام شد. در این پژوهش کیفی مصاحبه‌ها تا رسیدن به اشباع نظری ادامه یافت و در نهایت با ۱۱ مصاحبه از دانشجویان، ۱۵ مصاحبه از اساتید و ۲۰ مصاحبه از فارغ التحصیلان متوقف گردید. برای اعتباربخشی به پژوهش از روش ارزیابی لینکلن و گوبا (۱۹۸۵) استفاده شد. بر پایه این روش چهار معیار قابلیت اعتبار (Credibility)، قابلیت انتقال پذیری (Transferability)، قابلیت ثبات (Dependability) و تأییدپذیری (Confirmability)، جهت ارزیابی در نظر گرفته شد. یافته‌ها نشان داد که محتوای برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان به دلایلی دچار چالش‌هایی است. دانشجویان، اساتید و فارغ التحصیلان برای غلبه بر چالش‌ها راه حل‌هایی ارائه دادند. از راهکارهای مطرح در پژوهش می‌توان به توانمندسازی اساتید، نیازسنجی، تأمل در تدوین محتوا، ایجاد تغییرات در منابع، برگزاری کنفرانس و فراخوان جهت برقراری تعاملات برای بهبود محتوا، نظرخواهی از دانشجویان، توسعه کتابخانه‌های دانشگاه، آینده‌نگری، رفع کمبود امکانات، تولید محتواهای نوین، ارتقای کم‌کیف واحدهای عملی، برگزاری کارگاه‌های توانمندسازی برای دانشجویان، نزدیکی آموزش‌های دانشگاه و مدرسه و ارتقای سطح علمی و پژوهشی دانشجویان اشاره نمود.

شاپا چاپی:

۷۱۶۷-۳۰۶۰

شاپا الکترونیکی:

۶۵۶۸-۳۰۶۰

نوع مقاله:

مقاله پژوهشی

تاریخچه مقاله

تاریخ دریافت: ۱۴۰۴/۰۸/۲۵

تاریخ بازنگری: ۱۴۰۴/۱۱/۱۹

تاریخ پذیرش: ۱۴۰۵/۰۳/۰۱

تاریخ انتشار: ۱۴۰۵/۰۴/۰۵

کلیدواژه‌ها:

محتوای برنامه درسی

چالش‌ها و راه حل‌ها

تجربه زیسته دانشجویان

استناد به این مقاله: نصرتی هشی، کمال، دهقان، حمیدرضا، رستم وند، نگین و عظیمی، محمد. (۱۴۰۵). مطالعه پدیدارشناسانه چالش‌های برنامه

درسی دانشگاه فرهنگیان با تأکید بر مؤلفه محتوا و ارائه راه حل. *نشریه روندها و دستاوردها در فناوری یادگیری*، ۳(۱)، ۱-۴۰

<https://doi.org/10.22034/jlt.2026.2077073.1059>

مقدمه

برنامه درسی در برابر کلمه "curriculum" به کار رفته است. به لحاظ ریشه لغوی، این واژه از کلمه لاتینی "currere" به معنای دوره یا راهی که باید طی شود، گرفته شده است. این تصور بر مسیر یا موانع و وظایفی دلالت می‌کند که هر فرد بر آنها غلبه می‌کند و باید هدف‌هایی از آنها منتج شود؛ یعنی مقوله‌هایی که آغاز و انجامی دارند (ملمی، ۱۳۹۸). منظور از محتوای یک ماده درسی عبارت است از دانش سازمان‌یافته و اندوخته شده، اصطلاحات، اطلاعات، واقعیات، حقایق، قوانین، اصول، روش‌ها، مفاهیم، تعمیم‌ها، پدیده‌ها و مسائل مربوط به همان ماده درسی است (خسروانی، ۱۴۰۰). فرایند برنامه‌ریزی درسی را می‌توان شامل این مراحل تلقی کرد: نیازسنجی، تدوین اهداف، محتوا، اجرا و ارزشیابی. یکی از مؤثرترین راهکارها برای حصول اطمینان از مرتبط و مؤثر بودن برنامه‌های درسی، اجرای تحلیل نیازها است (Yokubjonova, 2024). برنامه درسی مطلوب باید نیازهای همه ذی‌نفعان را مدنظر قرار دهد تا اطمینان حاصل شود هر فردی وظایف فردی و جمعی خویش را برای دستیابی به سطوح بالای موفقیت درک می‌کند (Law, 2022). با توجه به سرعت تغییرات جهانی و تغییر سریع نیازهای جوامع بشری، می‌توان شکاف‌های موجود میان نیازهای کنونی و برنامه درسی طراحی شده را با نظارت و ارزیابی مداوم برنامه درسی (Kumar & Rewari, 2022) و رویکردهای نوآورانه (Beribe, 2023) حل کرد. پس از انتخاب هدف، محتوای برنامه درسی انتخاب و سازمان‌دهی می‌شود. گرچه دقت در تعیین هدف‌های آموزشی ضروری است؛ اما تلاش برای تحقق آنها ضروری‌تر است. اولین گام در راستای ایجاد امکان تحقق هدف‌ها، انتخاب محتوای آموزشی مناسب و مطلوب است؛ زیرا اهداف به وسیله محتوا تأمین می‌شوند و توجه به انتخاب و سازمان‌دهی محتوا همواره به عنوان یک عنصر مهم برنامه درسی تلقی شده است (مهدی‌زاده و ماهری، ۱۳۹۸). در کل وجود استانداردهای محتوایی، ضمن تعیین چارچوب مشخص، سبب تسهیل توسعه برنامه درسی برای هر سطح آموزشی می‌گردد (Helda, 2022).

لازم به ذکر است که در چند دهه پایانی قرن بیستم به علت تمرکززدایی از نظام‌های برنامه‌ریزی، ضرورت توجه به کیفیت آموزش هم‌زمان با تأکید بر آموزش برای همه و یادگیری مداوم ایجاد شده است و شاهد افزایش تقاضا برای کمیت و کیفیت آموزش در مقیاس جهانی

هستیم (مشایخ، ۱۳۹۸). بااین وجود با عنایت به تحقیقات انجام شده، علی رغم گسترش کمی آموزش عالی و افزایش تعداد دانشجویان کشور در دانشگاه های مختلف، وضعیت کیفیت آموزش و پژوهش در واحدهای دانشگاهی کشور چندان مورد رضایت نیست. پایین بودن سطح دانش، بینش و توان دانش آموختگان به خوبی وضعیت کیفیت آموزش دانشگاه های کشور را نشان می دهد. عوامل زیادی باعث کاهش سطح کیفی شده است. فقدان روش های نوین تدریس در کلاس های دانشگاهی، تناسب نداشتن محتوا و برنامه های درسی با نیازهای روز جامعه، به روز نبودن و عدم نظارت و ارزیابی دقیق ازجمله عوامل اصلی در پایین آمدن سطح کیفیت در واحدهای دانشگاهی است (نیستانی، ۱۳۹۵). تحقیقات متعددی نشان داده اگرچه دانشگاه فرهنگیان در چند سال اخیر به سمت پژوهش محور بودن حرکت کرده اما هنوز دارای کاستی هایی است ازجمله آنها این است که در برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان میزان توجه به رویکردهای حاکم بر تدوین و بازنگری برنامه و میزان تأثیر برنامه در ایجاد شایستگی های لازم در حد کمتر از متوسط بوده است و محتوای آموزشی مطلوبیت آن چنانی نداشته است (افتخاری و همکاران، ۱۳۹۹). این در حالی است که تربیت معلم را می توان ازجمله سرنوشت سازترین و مهم ترین مؤلفه های نظام تعلیم و تربیت هر کشور قلمداد کرد. چون ایجاد تحول و شایستگی هر نظام آموزشی یا عدم ایجاد آن، مستلزم توانمندی ها، قابلیت ها و شایستگی های حرفه ای معلمانی است که مجریان اصلی برنامه های درسی در محیط های واقعی می باشند؛ بنابراین، ارزیابی نظام آموزشی تربیت معلم و کیفیت برنامه درسی تربیت معلم، امری ضروری به نظر می رسد (امراه و حکیم زاده، ۱۳۹۳) و عدم توجه به آن مسائل مختلفی را در پی خواهد داشت. لذا لازم است برنامه های درسی تربیت معلم به سمت توسعه مهارت ها و ایجاد فرصت هایی برای توسعه حرفه ای سوق داده شوند (Del Carmen Pegalajar-Palomino, Burgos-García & Martinez-, 2021).

پیشینه پژوهش

در ارتباط با موضوع پژوهش تحقیقاتی انجام شده است. برای مثال تیمورنیا و امام جمعه (۱۴۰۱) در پژوهشی تحت عنوان «طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت های فوق برنامه رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان» به این نتیجه رسیدند که برنامه های درسی رسمی و فعالیت های

فوق برنامه رشته آموزش ابتدایی در جهت رشد حرفه‌ای دانشجومعلم‌ان ادغام شود و بخشی از طراحی و اجرای فعالیت‌ها به دانشجومعلم‌ان محول گردد. غلامپور و همکاران (۱۴۰۱) در پژوهشی با عنوان «الگوی جاری برنامه درسی کارورزی دانشگاه فرهنگیان مبتنی بر تحلیل زمینه‌ای» نشان دادند چالش‌های سازمان‌های مجری طرح (دانشگاه فرهنگیان و مدارس مجری) و عوامل رفتاری مجریان (ضعف‌های استادان راهنما، معلمان راهنما و دانشجومعلم‌ان)، باعث محدودیت در اجرای مطلوب طرح کارورزی دانشگاه فرهنگیان شده است. رحیمی و همکاران (۱۴۰۰) در پژوهشی تحت عنوان «وضعیت مؤلفه‌های الگوی برنامه درسی کارورزی دوره کارشناسی دانشگاه فرهنگیان (امکان‌سنجی اجرا)» نشان دادند میزان مؤلفه‌ها و شاخص‌های برنامه درسی کارورزی دوره کارشناسی دانشگاه فرهنگیان در حد پایین‌تر از میانگین ارزیابی شده است و وضعیت شاخص‌های برنامه درسی کارورزی در اجرا مطلوب نیست. عارف‌نژاد و همکاران (۱۳۹۸) در تحقیقی با عنوان «آسیب‌شناسی برنامه درسی کارورزی دانشگاه فرهنگیان» از دیدگاه اساتید، دانشجومعلم‌ان و معلمان راهنما نشان دادند که برنامه درسی کارورزی این دانشگاه هم در بخش سیاست‌گذاری (تعیین اهداف و محتوا) و هم در بخش اجرا (فعالیت‌های یادگیری، مواد و منابع، راهبردهای آموزش، گروه‌بندی و زمان و فضای آموزش) و هم در بخش ارزشیابی دچار آسیب است. دهقان و همکاران (۱۳۹۵) در پژوهشی تحت عنوان «ارزشیابی برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان از حیث تربیت معلم پژوهشگر (مورد: پردیس‌های شهید بهشتی و شهید هاشمی‌نژاد)» به این نتیجه رسیدند که اگرچه دانشگاه فرهنگیان در چند سال اخیر به سمت پژوهش‌محور بودن حرکت کرده، اما هنوز دارای کاستی‌هایی است که از جمله آن‌ها می‌توان به کمبود فضا، امکانات، زیرساخت‌های فیزیکی و تجهیزاتی و نیروی متخصص و با انگیزه اشاره کرد. Scott (2018) در پژوهش خود تحت عنوان «دانش و برنامه درسی» بیان کرد باید به یک تئوری منسجم و جامع از برنامه درسی رسید و دلیل یا مجموعه‌ای از دلایل را ارائه داد که چرا یک برنامه درسی باید برخی موارد را شامل شود و بقیه را رد کند و چه شکلی باید داشته باشد. Deng (2011) طبق نتایج پژوهش خود گزارش کرد که تفسیر مواد برنامه درسی برای پتانسیل برنامه درسی مستلزم تجزیه و تحلیل دقیق و بازگشایی معانی و اهمیت محتوای موجود در مواد است. این تجزیه و تحلیل و باز کردن بسته‌بندی باید با درک «برنامه درسی» که در مواد گنجانده شده است، معلوم شود. به طور خاص‌تر، باید نظریه محتوا را در نظر بگیرد؛ یعنی روشی خاص

برای انتخاب، تنظیم و چارچوب‌بندی محتوا برای اهداف آموزشی. Chi (2009) در پژوهش خود توالی محتوای برنامه درسی را مهم دانسته و تحقق آن را مدیریت مسیر یادگیری عنوان کرده تا از این طریق فراگیران بتوانند به اهداف یادگیری برسند.

بر اساس بررسی‌های صورت گرفته در مورد محتوای برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان، مشخص می‌گردد که پژوهش‌ها و تحقیقات زیادی در این حوزه انجام شده است؛ اما با وجود مطالعات متعدد، خلأ پژوهشی همچنان در زمینه درک علل ریشه‌ای چالش‌های محتوایی از منظر پدیدارشناسانه وجود دارد؛ به عبارت دیگر پژوهش‌های پیشین بیشتر بر ارزیابی وضعیت موجود یا ارائه مدل‌های اصلاحی متمرکز بوده‌اند و کمتر به تجربه زیسته سه‌گانه (دانشجو معلمان، اساتید و فارغ‌التحصیلان) به صورت هم‌زمان و کیفی پرداخته‌اند تا مشخص شود که اولاً چالش‌های محتوایی در عرصه عمل دقیقاً چگونه تجربه می‌شوند و ثانیاً راه‌حل‌های عملی برای رفع این چالش‌ها از نگاه خود ذی‌نفعان چیست؛ لذا آنچه این پژوهش را از سایرین متمایز می‌نماید و وجه نوآوری این پژوهش قلمداد می‌شود، تأکید پژوهش حاضر بر تجارب زیسته دانشجو معلمان، اساتید دانشگاه فرهنگیان و همچنین فارغ‌التحصیلان دانشگاه فرهنگیان در زمینه چالش‌های برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان با تأکید بر مؤلفه محتوا و نیز ارائه راه‌حل است که در تحقیقات دیگر بررسی نشده است. از این رو، پژوهش حاضر از طریق مصاحبه با دانشجو معلمان، اساتید و فارغ‌التحصیلان دانشگاه فرهنگیان برای دستیابی به تجارب زیسته آنان به عنوان کسانی که در این حیطه با چالش‌هایی روبه‌رو و نیز دارای یک سری راه‌حل هستند که می‌تواند در زمینه تدوین محتوای برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان راهگشا باشد.

سؤالات پژوهش در ادامه بیان شده است:

سؤالات از دانشجو معلمان:

- ۱- تا چه میزان محتوای برنامه درسی را کاربردی می‌دانید؟ (با دلیل) و برای کاربردی ساختن آنچه پیشنهادهایی دارید؟
- ۲- چه کمبودهایی در محتواهای ارائه شده وجود دارد که وجود آنها لازم و ضروری است؟
- ۳- ارزیابی شما از میزان سنخیت محتوا با اهداف مدنظر نظام تربیت معلم چگونه است؟ و تا چه حد آن را برآورده می‌نمایید؟ (پیشنهاد برای ارتقاء سنخیت)

سؤالات از اساتید دانشگاه فرهنگیان:

- ۱- چه چالش‌هایی در ارائه محتوای برنامه درسی وجود دارد که منجر به کاهش کم و کیف آن شده است؟
- ۲- آیا محتوای برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان، انعطاف‌پذیری کافی جهت اصلاح، جایگزینی و یا حذف را دارا است؟ (با دلیل توضیح دهید)
- ۳- برای غلبه بر چالش‌ها و کمبودها در زمینه محتوای ارائه‌شده در دانشگاه فرهنگیان آنچه راهکارهایی را پیشنهاد می‌کنید؟

سؤالات از فارغ‌التحصیلان دانشگاه فرهنگیان:

- ۱- با توجه به ورودتان به حیطه کاری، در زمینه محتوای ارائه‌شده در دانشگاه فرهنگیان آنچه ضعف و کاستی‌هایی وجود دارد؟
- ۲- چه پیشنهادهایی در راستای ارتقای محتوای برنامه درسی دارید؟

روش

این پژوهش جزء پژوهش‌های کیفی و از نوع پدیدارشناسی است. پدیدارشناسی، پژوهشی درباره جهان است که در انجام آن، پژوهشگر با پدیده‌های موردپژوهش در ارتباط نزدیک است و می‌خواهد خود را در جریان تجربه این پدیده‌ها بشناسد. پدیدارشناسی ریشه در نهضتی فلسفی دارد که ادموند هوسرل^۱ آغازگر آن بود. به اعتقاد وی نقطه شروع دانش، تجربه درونی فرد از پدیده‌هاست که عبارت‌اند از: احساس‌ها، ادراک‌ها و تصورات آشکارشده در آگاهی است (Gall et al., 1996; Translated by Nasr et al, 2015)؛ لذا پدیدارشناسی به دلیل اینکه تجارب زیسته افراد را واریسی می‌کند، به پژوهشگر این امکان را می‌دهد تا بداند افراد چگونه محتوای درسی را درک می‌کنند؛ چه احساس و ادراکی از آن دارند و چگونه آن را در عمل تجربه می‌کنند. علت دیگر ارزشمندی این روش مطالعه در این است که علاوه بر شناسایی چالش‌ها و مشکلات، می‌توان راهکارهایی مبتنی بر تجربه استخراج کرد. راهکارهایی که از تجربه زیسته افراد بیرون می‌آیند، معمولاً عملی‌تر و قابل‌اجراتر هستند. چون بر اساس واقعیت‌ها شکل گرفته‌اند. در

1. Edmund Husserl

پژوهش حاضر ابزار گردآوری اطلاعات، مصاحبه نیمه ساختاریافته بود. مشارکت کنندگان بالقوه در این پژوهش، دانشجومعلمان رشته آموزش ابتدایی، اساتید و فارغ التحصیلان رشته آموزش ابتدایی ورودی‌های ۹۷ و ۹۸ دانشگاه فرهنگیان استان اردبیل بوده‌اند. انتخاب آزمودنی‌ها و تعداد آنان با استفاده از روش نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس و با شرط تمایل مصاحبه‌شوندگان به شرکت در پژوهش بود. معیارهای ورود دانشجومعلمان برحسب ورودی، آن هم ورودی‌های ۱۳۹۹ و ۱۴۰۰ رشته آموزش ابتدایی بود تا واحد کارورزی داشته باشند و نیز حداقل نیمی از واحدهای درسی را گذرانده باشند. در مورد اساتید، داشتن حداقل ۵ سال سابقه تدریس در دانشگاه فرهنگیان (هیئت علمی و غیر هیئت علمی) و تدریس دروس تخصصی مرتبط با محتوای برنامه درسی آموزش ابتدایی به عنوان معیارهای انتخاب لحاظ شدند. همچنین شرط ورود فارغ التحصیلان، فارغ التحصیلان رشته آموزش ابتدایی از ورودی‌های ۹۷ و ۹۸ و داشتن سابقه خدمت حداقل یک سال در مدارس دولتی و شاهد استان اردبیل بود. دو شرط عدم تمایل به مصاحبه و پاسخ‌های غیرمرتبط و سطحی معیارهای خروج از پژوهش بودند. در تحقیقات پدیدارشناسی مطابق با پژوهشی پروری (۱۳۹۸) تعداد معینی برای مصاحبه‌شوندگان وجود ندارد؛ ولی معمولاً نمونه موردنیاز حداقل ۶ نفر و حداکثر ۵۰ نفر است که باتوجه به رویکرد اشباع نظری در این پژوهش در ۱۱ مصاحبه از دانشجومعلمان، ۱۵ مصاحبه از اساتید و ۲۰ مصاحبه از فارغ التحصیلان اطلاعات جدیدی حاصل نشد و مصاحبه متوقف گردید. معیارهایی که منجر به توقف فرایند مصاحبه شدند، شامل تکرار مستمر کدها، مقوله‌ها و مضامین در مصاحبه‌های متوالی و عدم ظهور مفاهیم یا ابعاد جدید در تجربه زیسته شرکت کنندگان پیرامون چالش‌های محتوایی بود. این فرایند اشباع به‌طور جداگانه برای هر سه گروه نمونه پایش شد تا اطمینان حاصل شود داده‌هایشان به عمق لازم رسیده‌اند.

جهت تسهیل درک اطلاعات شرکت کنندگان پژوهش، مشخصات آنان در قالب جدول ۱ ارائه می‌گردد.

جدول ۱.

مشخصات دقیق شرکت‌کنندگان در پژوهش

گروه شرکت‌کننده	جنسیت	تعداد	رشته تخصصی	سال ورودی	سابقه خدمت / تحصیل	محل خدمت	معیار انتخاب
دانشجو معلمان	زن و مرد	۱۱	آموزش ابتدایی	۹۹ و ۱۴۰۰	۲ تا ۳ سال تحصیل	استان اردبیل	گذراندن حداقل نیمی از واحدهای درسی و فعال در کارورزی
اساتید (هیئت علمی و غیر هیئت علمی)	زن و مرد	۱۵	علوم تربیتی، برنامه‌ریزی درسی، مدیریت آموزشی، روان‌شناسی تربیتی و مشاوره مدرسه	-	حداقل ۵ سال تدریس در دانشگاه	استان اردبیل	داشتن حداقل ۵ سال سابقه تدریس در دانشگاه فرهنگیان و تدریس دروس تخصصی مرتبط با محتوای برنامه درسی آموزش ابتدایی
فارغ‌التحصیلان	زن و مرد	۲۰	آموزش ابتدایی	۹۷ و ۹۸	یک تا دو سال در مدارس دولتی و شاهد استان اردبیل	استان اردبیل	فارغ‌التحصیل رشته آموزش ابتدایی و داشتن سابقه خدمت حداقل یک سال در مدارس دولتی و شاهد استان اردبیل

لازم به ذکر است با اشرافیت بر موضوع پژوهش از طریق مطالعه پیشینه پژوهش و با مشورت از اساتید علوم تربیتی، سؤالات پژوهش طراحی گردید. برای اعتباربخشی به پژوهش از روش ارزیابی Lincoln and Guba (1985) استفاده شد. بر پایه این روش چهار معیار قابلیت اعتبار^۱، قابلیت انتقال‌پذیری^۲، قابلیت ثبات^۳ و تأییدپذیری^۴ جهت ارزیابی در نظر گرفته شد. در توضیح بیشتر، در این پژوهش، برای دستیابی به اعتبار پژوهش، از تکنیک کنترل از سوی اعضا (پاسخگویان) استفاده گردید. قابلیت اعتبار به معنای تلاش آگاهانه برای اطمینان از تفسیر معنی داده‌ها از نظر صحت و درستی است. معتبر بودن مربوط به اعتبار داخلی پژوهش است، یعنی درجه حقیقی بودن یافته‌های مطالعه و اینکه یافته‌ها بازتاب هدف پژوهش و پاسخ شرکت‌کنندگان

1. Credibility
2. Transferability
3. Dependability
4. Confirmability

در پژوهش است. برای کسب قابلیت اعتبار؛ تلاش شد متن مصاحبه و کدهای استخراج شده به مشارکت کنندگان ارائه شود و آنها درباره صحت و سقم آن اظهار نظر کنند و در صورت داشتن هرگونه مغایرت، مراتب مورد توجه و بررسی قرار گیرد. همچنین پژوهشگر مواردی را که مبهم بود یا منظور مشارکت کننده به درستی درک نمی شد از طریق تماس تلفنی شفاف سازی می کرد. رسیدن به قابلیت انتقال، اشاره به این دارد که یافته های مطالعه تا چه حدی در دیگر گروه ها یا جاها قابل انتقال یا استفاده است. دیدگاه ها و تجارب گوناگون مشارکت کنندگان مختلف در مورد یک پدیده یا همان اصل حداکثری تنوع باعث افزایش قابلیت انتقال یافته ها می گردد. به منظور تسهیل انتقال پذیری، پژوهشگر باید توصیف روشنی از بستر، نحوه انتخاب و ویژگی های مشارکت کنندگان، جمع آوری داده و فرایند تحلیل ارائه نماید تا خواننده بتواند در مورد قابلیت کاربرد یافته ها در موقعیت های دیگر قضاوت نماید. برای دستیابی به قابلیت اطمینان (ثبات) نیز، از روش توصیف توسط هم تایان استفاده شد. در توضیح بیشتر باید اذعان داشت که معیار ثبات به پایداری داده ها در طول زمان و شرایط متفاوت گفته می شود به عبارت دیگر این معیار نشان دهنده قابلیت تکرار داده ها در زمان ها و شرایط مشابه است که می توان آن را مشابه معیار پایایی در پژوهش های کمی دانست. ثبات یک پژوهش بیانگر سازگاری، منطقی بودن و پیوستگی یافته های پژوهش است؛ به عبارت دیگر، خواننده پژوهش باید قادر به ارزیابی کفایت تحلیل انجام شده از طریق پیگیری فرایندهای تصمیم گیری پژوهشگر باشد. در این پژوهش از حسابرسی تحقیق یعنی بررسی دقیق داده ها توسط یک ناظر خارجی جهت افزایش میزان ثبات پژوهش استفاده گردید و در نهایت لازم به ذکر است که قابل تأیید بودن، به عینیت نتایج مطالعه اشاره دارد و با همخوانی نظر دو فرد مستقل راجع به دقت، ارتباط و معنی داده ها سنجیده می شود. درواقع تأیید پذیری نشان دهنده ارتباط داده ها با منابع و ظهور نتایج و تفاسیر از این منابع است. قابلیت تأیید را می توان از طریق ارائه روند پژوهش به طریقی که قابل پیگیری باشد تضمین نمود. درواقع این معیار نشان می دهد که نتایج پژوهش، حاصل فرضیه ها و پیش دانسته های پژوهشگر نیست. همچنین فرایند انجام کار در اختیار چند تن از همکاران پژوهش قرار داده شد تا صحت نحوه انجام پژوهش تأیید گردد. مصاحبه از دانشجو معلمان، اساتید و فارغ التحصیلان به صورت حضوری و غیر حضوری و در قالب سؤالاتی به صورت باز پاسخ و در پیام رسان های بله و ایتا انجام شد. در مصاحبه حضوری، با کسب اجازه از مصاحبه شونده، صدای وی ضبط و سپس

جملات در برنامه ورد تایپ شدند. همچنین در مصاحبه غیرحضوری، پاسخ‌های افرادی که به‌صورت عکس نوشته و یا صوت جواب داده بودند، در ورد نوشته شدند. درنهایت بعد از انجام مصاحبه‌ها تمامی پاسخ‌های ارائه‌شده به‌صورت متن، عکس نوشته یا صوت در قالب یک مجموعه عیناً پیاده‌سازی و تجمیع گردید. در مصاحبه غیرحضوری در صورتی که سؤالی از سوی مصاحبه‌شوندگان در مورد سؤالات مصاحبه مطرح می‌شد، محقق به‌صورت کامل توضیحات لازم را جهت رفع ابهام مصاحبه‌شوندگان ارائه می‌کرد و از مرتفع شدن ابهام آنان، اطمینان حاصل می‌نمود. همچنین بعد از اینکه مصاحبه‌شوندگان پاسخ‌ها را ارسال می‌کردند، پژوهشگر پاسخ‌ها را مطالعه و در صورت لزوم پرسش‌های پیگیری مطرح می‌کرد تا عمق مصاحبه حفظ شود و اعتبار پاسخ‌ها تضمین گردد. ملاحظات اخلاقی پژوهش نیز، با ارائه توضیحات لازم در رابطه با اهمیت و اهداف پژوهش، عدم اجبار در شرکت در مصاحبه، محرمانه بودن و عدم افشای نظرات به سایرین رعایت گردید. برای تجزیه و تحلیل متون مصاحبه‌ها از شیوه هفت مرحله‌ای کلایزی استفاده شد. در مرحله اول، پژوهشگر با دقت و تمرکز کامل، تمامی روایت‌های جمع‌آوری شده از شرکت‌کنندگان را چندین بار مطالعه نمود. هدف، کسب یک درک جامع و اولیه از کل تجربه زیسته شرکت‌کننده بود، بدون آنکه در جزئیات یا تلاش برای کدگذاری زودهنگام غرق شود. پس از برداشت کلی، در مرحله دوم عبارات معنادار در هر روایت شناسایی شد. این عبارات، جملات یا بخش‌هایی بودند که مستقیماً به پدیده موردپژوهش اشاره داشتند و بیانگر تجربه زیسته شرکت‌کننده از آن پدیده بودند. سپس با حفظ وفاداری به تجربه فرد، معنای دقیق و فرموله‌شده‌ای برای هر یک از این عبارات کلیدی ارائه گردید. این به معنای بازنویسی یا تفسیر اولیه عبارت، از دیدگاه پژوهشگر با هدف روشن‌سازی و عمیق‌تر کردن درک از معنای اولیه است. در مرحله سوم، پژوهشگر تمامی معانی فرموله‌شده استخراج‌شده از مرحله دوم را بررسی کرده و به دنبال شباهت‌ها و ارتباطات بین آنها گشت. عبارات و معانی مشابه یا مرتبط، در قالب خوشه‌های مضمونی دسته‌بندی شدند. این خوشه‌ها، بازنمای مفاهیم یا جنبه‌های تکرارشونده و مهم پدیده موردپژوهش بودند که از دل تجربیات فردی پدیدار شدند. در مرحله چهارم، تمامی خوشه‌های مضمونی حاصل از مرحله سوم در هم آمیخته شدند تا یک توصیف جامع از پدیده ارائه شود. این توصیف تا حد امکان غنی، دقیق و تمام‌عیار بودند و تمامی ابعاد و جنبه‌های تجربه زیسته پدیده را آن‌گونه که از روایت‌ها و مضامین برآمده، در برگرفت. پس از ارائه توصیف

جامع، پژوهشگر تلاش کرد تا جوهر اصلی و خلاصه ضروری آن را استخراج کند و به دنبال ساختار اساسی پدیده بود و سعی کرد تا با حذف جزئیات غیرضروری و تمرکز بر عناصر اصلی، یک توصیف موجز ارائه نماید. در مرحله ششم، توصیف جامع (مرحله چهارم) و توصیف موجز (مرحله پنجم) با هم ادغام گردید تا جوهر پدیده نمایان شود. جوهر بیانگر ساختار معنایی ثابت و پایدار پدیده در تمام تجربیات زیسته است، درحالی که همچنان به تنوع و تفاوت‌های فردی نیز اذعان دارد. در آخرین مرحله یعنی مرحله هفتم، پژوهشگر جوهر استخراج شده را مجدداً به اطلاع شرکت‌کنندگان اصلی پژوهش رساند. هدف از این مرحله، اعتبارسنجی یعنی اطمینان حاصل کردن از اینکه جوهر و ساختار معنایی کشف شده تا چه حد با تجربه زیسته خودشان همخوانی دارد، بود. بازخورد شرکت‌کنندگان در این مرحله، به پژوهشگر کمک کرد تا صحت و اعتبار یافته‌های خود را تأیید کرده و در صورت لزوم، تحلیل نهایی را اصلاح نماید.

یافته‌ها

در این بخش هرکدام از سؤالات آورده شده و داده‌های مربوط به هرکدام از سؤالات نیز بیان می‌شود:

سؤالات از دانشجو معلمان:

۱- تا چه میزان محتوای برنامه درسی را کاربردی می‌دانید؟ (با دلیل) و برای کاربردی ساختن آنچه پیشنهادهایی دارید؟

جدول ۲.

میزان کاربردی بودن محتوای برنامه درسی و پیشنهادها برای ارتقا

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
تئوری بودن مطالب	رویکرد تئوری کلاس‌ها	«رویکرد کلاس‌های دانشگاه این است که بیشتر به تئوری می‌پردازد.»
	کاربردی نبودن کلاس‌های دانشگاه	«بیشترین مشکل، کاربردی نبودن کلاس‌های دانشگاه است. در صورتی که محتوای کتاب‌ها زمانی بیشترین کاربرد را خواهند داشت که به صورت عملی و کاربردی تدریس شوند.»
	فاصله زیاد دروس ارائه شده با فضای واقعی مدرسه از بُعد کاربردی بودن	«دروسی که ارائه می‌شود در دانشگاه با فضای واقعی که قرار است در مدرسه آن را تجربه کنیم، فاصله دارند.»

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
ضعف در ارائه اساتید	نمایان نشدن وجه کاربردی محتوا به دلیل روش تدریس اساتید	«به نظرم خود استاد است که می‌داند چطور با روش تدریسش وجه کاربردی محتوا را نمایان کند؛ اما در دانشگاه ما این اتفاق خیلی نمی‌افتد.»
	عدم توانایی استاد در ارائه مطالب	«البته برخی دروس برنامه درسی هیچ ایرادی ندارد و مشکل در استاد ارائه‌دهنده است که نمی‌تواند مطالب را به‌درستی ارائه دهد.»
مفید بودن کارورزی	متناسب بودن محتوای برنامه درسی با نیاز بالادرس با حضور در کارورزی	«محتوای برنامه درسی تا حدودی متناسب با نیاز است و این موضوع بیشتر زمانی احساس می‌شود که در کارورزی حضور داشته باشیم.»
	کاربردی بودن کارورزی	«کارورزی خیلی به‌درخور است و باعث می‌شود آنچه یک معلم نیاز دارد را یاد بگیرد. مثلاً رفتارهایی که قرار است با دانش‌آموزانش انجام دهد. می‌شود گفت کاربردی‌ترین درس همین کارورزی است.»
تدریس کاربردی اساتید	کاربردی بودن محتوای واحدهای عملی در صورت آموزش صحیح و کارآمد از سمت استاد	«درس‌هایی که واحد عملی دارند، کاربرد محتوایی بالایی دارد. چون دانشجویان بهتر می‌آموزند. البته اگر این واحدهای عملی همراه با آموزش صحیح و به‌طور کارآمد از سمت استاد آموزش داده شود.»
	مؤثر بودن استفاده از اساتید قوی در کاربردی‌تر کردن محتوای برنامه درسی	«استفاده از اساتید قوی در کاربردی‌تر کردن محتوای برنامه درسی مؤثر خواهد بود»
نیازسنجی	کاربردی‌تر کردن دروس عمومی با روش‌های تدریس متفاوت	«می‌توان دروس عمومی را با تدریس متفاوت کاربردی‌تر کرد. مثلاً در درس انقلاب اسلامی ایران اگر چگونگی تدریس محتواهای مربوط به انقلاب اسلامی در دوره ابتدایی را بررسی کنیم، مفیدتر خواهد بود.»
	نیازسنجی مجدد	«پیشنهادی که می‌توان ارائه داد آن است که شاید نیاز باشد دوباره نیازسنجی شود. چراکه بعضی از منابع پاسخگوی نیازهای دانشجویان نیست.»
نیازسنجی	طراحی و برنامه‌ریزی مجدد محتوای برنامه درسی به‌صورت فناورانه و عملی به دانشجو معلمان	«محتوای برنامه درسی باید طوری طراحی برنامه‌ریزی شود که به‌صورت فناورانه و عملی باشد تا دانشجویان بتوانند محتوای موجود در طول تحصیل را به دانش‌آموزان انتقال دهند.»

۲- چه کمبودهایی در محتوای ارائه شده وجود دارد که وجود آنها لازم و ضروری است؟

جدول ۳.

کمبودهای موجود در محتواهای ارائه شده

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
ضعف در فرایند تربیت معلم	نرسیدن دانشجو معلم به مهارت های معلمی	«در سرفصل ها دیده می شود که به چگونگی روش تدریس و مدیریت کلاس پرداخته شده است؛ اما این موارد تنها در حد سرفصل باقی می ماند. چرا که از نظر من هدف از نگاشتن این اهداف آن است که ما به مهارت های لازم دست یابیم؛ اما این محقق نمی شود.»
	اتخاذ تصمیم های آرمانی در مورد محتوا	«در محتوا خیلی به صورت آرمانی تصمیم گرفته شده و لازم است که کمی بیشتر با واقعیت تطابق داشته باشد.»
	انتقال طوطی وار مطالب	«مطالب به صورت طوطی وار منتقل می شود.»
	ضعف در آموزش های عملی منطبق با وضعیت امروز مدارس	«به نظر من جدا از آموزش های تئوری به دانشجو معلمان، باید آموزش های عملی منطبق با حال و روز این روزهای مدارس هم آموزش داده شود.»
کمبود میزان عملی بودن مطالب	در نظر گرفته نشدن واقعیت ها	«کمبودها ناشی از این است که محتوا واقعیت ها را در نظر نمی گیرد.»
	لزوم گنجاندن محتوایی مانند نحوه آموزش مهارت های زندگی، نحوه آموزش کمک های اولیه و بهداشت	«نحوه آموزش مهارت های زندگی، کمک های اولیه و ایمنی و بهداشت به دانش آموزان باید در برنامه های مرکز گنجانده شوند.»
	کافی نبودن کارورزی برای پاسخگویی تمامی نیازها	«صرفاً عملی بودن واحد کارورزی پاسخگوی این نیازها نیست و باید یک زمینه ای باشد که دانش معلم بیشتر در ارتباط با دانش آموزان باشد و بیشتر تجربه کسب کند.»
	یکنواختی دروس	«از نظر محتوایی شاید کمبود خاصی نداشته باشد؛ اما چون از نظر مالی بودجه اختصاص داده نمی شود تا برای دروسی مثل علوم آزمایشگاه باشد، باعث یکنواختی شده و یکنواختی هم باعث بی انگیزگی و عدم مهارت کافی برای معلمی می شود.»
ضعف در واحدهای درسی	پاسخگو نبودن محتوای درسی در تأمین موارد تربیتی	«چه بسا واحدهای درسی که ما گذرانده ایم سختی نداشته است که ما چطور می توانیم معلمی باشیم که هم خلاق باشیم و هم وقتی رفتیم سر کلاس آن ویژگی هایی که داریم را در دانش آموزان هم به وجود بیاوریم؟ چگونه یک دانش آموز منتقد تربیت کنیم؟ چگونه دانش آموزی بار بیاوریم

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
		که خودش از پس کارهایش برپایید؟ به نظر من محتوای درسی موجود پاسخگو نیست.»

۳- ارزیابی شما از میزان سنخیت محتوا با اهداف مدنظر نظام تربیت معلم چگونه است؟ و تا چه حد آن را برآورده می‌نمایید؟ (پیشنهاد برای ارتقاء سنخیت)

جدول ۴.

میزان سنخیت محتوا با اهداف مدنظر نظام تربیت معلم و پیشنهادها برای ارتقای سنخیت

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
کاهش سنخیت در عمل	سطحی بودن برخی از محتواها	«برخی از درس‌ها سنخیت محتوایی با اهدافی مدنظر دارند؛ اما برخی خیر. من از نظام تعلیم و تربیت این را برداشت می‌کنم که یعنی تربیت یک معلم تراز اول از هر نظر، تربیت یک معلم فکور، یک معلم خلاق. متأسفانه برخی از محتواهای دانشگاه ما این‌گونه نیست که چنین بار بیاورد و بیشتر به صورت سطحی رد می‌شوند و می‌روند و توجهی نمی‌کنند.»
		«در ظاهر میان محتوا و اهداف سنخیت وجود دارد؛ اما در وهله عمل این به حداقل رسیدن سنخیت به حداقل می‌رسد. چراکه در نظر دارند اهداف محقق شود؛ اما محتوا و اهداف در وهله مسیری که طی می‌شود چندان در دستیابی به اهداف مثمرتر واقع نمی‌شود.» عمل
		«اگر محتوا بیشتر به صورت اجرایی ارائه شود، قطعاً بیشترین تأثیر را بر ارائه محتوا به صورت عملی عملکرد دانشجو معلمان خواهد گذاشت.» و اجرایی
		«مسیری که طی می‌شود چندان در دستیابی به اهداف مثمرتر واقع نمی‌شود. در نظر گرفتن استانداردهایی لذا استانداردهایی برای چگونگی تحقق اهداف با در نظر گرفتن محتوای برای چگونگی تحقق دروس در نظر گرفته شود.» اهداف با محتوای دروس
تأمل در تدوین و ارائه محتوا	تدارک منابع درسی جهت رساندن دانشجو معلمان به اهداف والای نظام تربیت معلم	«منابع درسی را طوری تدارک ببینند تا دانشجو معلم در طول تحصیل برای رسیدن به اهداف والای نظام تربیت معلم بتواند یک سری گام‌هایی را بردارد و با این فضا آشنا شود و سعی بکند که به توانایی لازم در این زمینه برسد.»
		«می‌تواند تلاش کنند که دانشجو معلمان را پراکنده تر کنند. فضا و محتوا در دانشگاه فرهنگیان به گونه‌ای است که هر ترم که می‌گذرد انگیزه و تلاش تلاش اساتید برای افزایش بهبود عملکرد دانشجو معلمان کمتر می‌شود و این به علت تکراری بودن محتوا و ارائه انگیزه دانشجو معلمان اساتید نادرست و غیر کاربردی بعضی از استادان است.»

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
	بررسی محتوای کتاب‌های درسی زیر نظر اساتید قوی و صاحب‌سبک	«راهنمای پیشنهادی من بررسی بیشتر محتوای کتاب‌های درسی زیر نظر اساتید قوی و صاحب‌سبک است.»
نیازسنجی مجدد	تغییر محتوا در راستای نظام تربیت معلم	«جا دارد که محتوای موجود چکش‌کاری گردد تا دانشجویان بتوانند تمام آموزش‌های لازم برای ارتقای سطح کیفی و کمی آموزش و پرورش یعنی چکش‌کاری محتوای تربیت را به‌صورت کامل دریافت نمایند و به‌عنوان یک معلم آموزنده و موجود پژوهنده وارد صحنه تعلیم و تربیت شوند.»
		«باید محتوا را طوری تغییر داد که با نظام تربیت‌معلم در یک راستا باشد.»

سوالات از اساتید دانشگاه فرهنگیان:

۱- چه چالش‌هایی در ارائه محتوای برنامه درسی وجود دارد که منجر به کاهش کم و کیف آن شده است؟

جدول ۵.

چالش‌های محتوای برنامه درسی ارائه‌شده

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
	کاربردی نبودن دروس دانشگاهی از نظر دانشجومعلمیان	«دانشجویان به محیط مدرسه آگاه هستند و بیشتر اعتقاد دارند دروسی که در دانشگاه تدریس می‌شود در مدرسه کاربردی ندارد.»
مطلوب نبودن محتوای ارائه‌شده	عدم همخوانی دروس حوزه معارف و عمومی با انتظارات دانشجومعلمیان	«طبق گفته خود دانشجویان دروسی که در حوزه معارف است و دروسی که در حوزه عمومی است بیشتر با چیزی که این دانشجوها می‌خواهند هم‌خوان نیست.»
		«ما مشکل محتوا داریم. در دانشگاه فرهنگیان کمبود محتوا داریم. در کتابخانه‌هایمان هم واقعاً کمبود منابع درسی داریم در هر رشته‌ای که ما داریم، شاید فقط یکی دو تا کتاب مربوط به آن داشته باشیم. بیشتر کمبود محتوا و منابع کتاب‌های داستان رمان و موضوعات جانبی در کتابخانه‌های ما است. درسی این به‌خاطر محدودیت ذاتی منابع است که در کل کتابخانه‌های کشور شما دنبال کنید، شاید خیلی آن منابع درسی را نداشته باشیم.»

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
		«امروزه دانشجویان بیشتر راغب محتوای الکترونیکی هستند و در این کمبود محتواهای الکترونیکی زمینه کمتر کار شده است.»
		«محتوای اعلام شده یعنی منابع سرفصل‌ها را به خوبی پوشش عدم پوشش مناسب سرفصل‌ها توسط منابع نمی دهند.»
		«در بحث عوامل کاهش کیفیت بهره‌وری آموزشی به لحاظ محتوا جواب تألیف نشدن یک این است که برای ارائه محتوای درس بر اساس سرفصل‌های درسی لازم سرفصل و منبع دقیق و است یک منبع دقیق و کامل توسط خود اساتید دانشگاه فرهنگیان تألیف کامل توسط خود اساتید گردد.»
اشکال در تدوین سرفصل‌ها و منابع	همسو نبودن سیستم حاضر با محتوای پیشنهاد شده	«گاهی محتوایی پیشنهاد شده است که سیستم حاضر با آن همسو نیست و نیاز دانشجو را برطرف نمی کند.»
		«برای تنظیم برنامه درسی چرا از ما اساتید نظرخواهی نمی شود تا این معضلات را نداشته باشیم؟»
		«جذب استاد متخصص به عنوان هیئت علمی در همه رشته‌ها و درس‌ها نداریم تا به صورت تخصصی باید آن محتوا را تدریس کند. گاهی چالش این است که ما محتوا را داریم؛ اما استادی نیست که باید آن محتوا را آموزش بدهد.»
پایین بودن عملکرد اساتید	کمبود اساتید هیئت علمی	«بعضی از استادها می آیند از محتوایی استفاده می کنند که بعضاً برای ۲۰، ۳۰ سال پیش است. محتوای روز را نمی بینند و به سمت کارهای ترجمه شده کمتر می روند. مجلات به روز جهان را نمی بینند.»
	استفاده نکردن اساتید از محتوای روز	«سلیقه ای برخورد کردن و خارج شدن از سرفصل بر این امر دامن می زند. بهره گیری از اساتید این شاید به خاطر بهره گیری از اساتید غیرمتخصص باشد.»
		«به نظر می رسد بر طبق نیازهای روز حرکت نکردن از دلایل عمده کاهش حرکت نکردن بر طبق کم و کیف محتوا باشد.»
		«آینده نگر نیستیم تا ببینیم چهار سال بعد که دانشجویان فارغ التحصیل می شوند، نیازهای مدارس در چهار سال بعد چه چیزهایی خواهند شد. آینده نگر نبودن چه دروسی را آموزش بدهیم که بتواند کاربردی تر باشد.»
کیفیت کم نیازسنجی		«محتوایی که در دانشگاه ارائه می شود درواقع فاصله زیادی با واقعیت و آنچه نیاز واقعی دانشجو است، دارد.»
	فاصله زیاد محتوا با واقعیت و نیاز واقعی دانشجو معلم	

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
عدم تدوین محتوا مطابق با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	عدم تدوین محتوا مطابق با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش	«برنامه درسی آنچنانکه باید، مطابق با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش نوشته نشده است. اگر می‌خواهیم این سند تحقق پیدا کند، باید دانشگاه فرهنگیان مطابق با سند باشد.»
	نبود امکانات رفاهی	«دانشجویان از نبود امکانات رفاهی احساس سردرگمی و باتکلیفی می‌کنند.»
عدم امکانات لازم	نبود امکانات آزمایشگاهی کافی	«نبود امکانات آزمایشگاهی کافی عملاً باعث اجرانشدن برنامه نبود امکانات آزمایشگاهی در کنار برنامه تئوری است.»
	نداشتن تأثیر نمره در آینده شغلی از منظر دانشجومعلم	«دانشجویان می‌دانند در هر حال استخدام هستند و نمره کم یا زیاد تأثیری در آینده شغلی آنها ندارد.»
نگرش پایین دانشجومعلم به رسالت خویش	رغبت‌انگیز نبود محتوا افزایش نیافتن اطلاعات دانشجومعلم نسبت به دیپلم	«محتوا خشک است و برای دانشجو رغبت‌انگیز نیست.» «ما صرفاً به نحوه آموزش اطلاعات و انتقال دروس می‌پردازیم و دیگر این دانشجو که ۴ سال در دانشگاه فرهنگیان است، اطلاعاتش نسبت به دیپلم اضافه نمی‌شود و اینجا فقط داریم شیوه‌های تدریس را اجرا می‌کنیم.»

۲- محتوای برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان، انعطاف‌پذیری کافی جهت اصلاح، جایگزینی و یا حذف را دارا است؟ (با دلیل توضیح دهید)

جدول ۶.

دلایل انعطاف‌پذیری محتوای برنامه درسی

مضمون	زیر مضمون	اظهارات
روند روبه‌تحول دانشگاه فرهنگیان	جدیدالتأسیس و ویژه بودن دانشگاه فرهنگیان	«به دلیل جدیدالتأسیس و ویژه بودن دانشگاه فرهنگیان طبیعتاً نیاز به اصلاح و بازنگری محتوای درسی دانشگاه است.»
	انعطاف‌پذیری به دلیل در حال تغییر و تحول بودن دانشگاه	«دانشگاه فرهنگیان در حال تحول است و امیدواریم که این تحول روبه‌توسعه برود نه رو به عدم توسعه‌یافتگی. وقتی که دانشگاه توسعه پیدا می‌کند برنامه درسی هم به تبع آن توسعه پیدا می‌کند.»
	استفاده از افراد صاحب‌نظر در رأس	«بله، اگر از افراد صاحب‌نظر در رأس استفاده کنند و این‌طوری نباشد که دست یک عده معدودی باشد.»

مضمون	زیر مضمون	اظهارات
نقش سازمان مرکزی در ایجاد تغییرات و اصلاحات		«یک فراخوان بزنند و همه اصلاحات مدنظرشان را بدهند. دفتر برنامه‌ریزی درسی این اطلاعات را در سازمان جمع‌بندی کنند. اگر اعلام فراخوان جهت دریافت بر اساس آن بتوانند برنامه‌ریزی کنند و همه موارد را مدنظر قرار اصلاحات بدهند، بهتر می‌توانند کار را جلو ببرند.»
		«انعطاف اصلی باید در ناحیه مسئولین برنامه‌ریزی عناوین و وجود انعطاف اصلی از جانب سرفصل‌های درسی دانشگاه وجود داشته باشد که در این زمینه مسئولین برنامه‌ریزی عناوین و باید تلاش‌های بیشتری انجام گیرد.»
امکان جبران حدودی ضعف‌ها توسط اساتید	تصمیم‌گیرنده بودن اساتید در ارائه محتوا	«توجه به اینکه در دانشگاه اساتید تصمیم‌گیرنده اصلی جهت ارائه محتوا هستند، بنابراین می‌توانند انعطاف لازم را به برنامه داده و آنها را به‌روز کنند و در این خصوص مانعی وجود ندارد.»
	اصلاح محتوا به‌وسیله اساتید بر مبنای چالش‌های روز و نیازهای منطقه‌ای	«تا حدودی امکان‌پذیر است. به شرطی که سازمان انعطاف‌پذیری لازم را برای اعمال به اساتید بدهد و اساتید نیز این محتوا را بر مبنای چالش‌های روز و نیاز منطقه‌ای اصلاح کنند.»
قابلیت انعطاف و تغییر دروس از سوی اساتید	وجود قابلیت انعطاف‌پذیری در ذات برخی دروس	«انعطاف‌پذیری در محتواهای ارائه‌شده در دانشگاه فرهنگیان دیده می‌شود. علت آن این است که دروسی که تدریس می‌شود دارای این قابلیت هستند.»
	انعطاف‌پذیری به‌شرط برنامه‌ریزی و بررسی عمیق دروس	«بله، انعطاف‌پذیری را دارد. البته با برنامه‌ریزی و بررسی عمیق دروس.»

۳- برای غلبه بر چالش‌ها و کمبودها در زمینه محتوای ارائه‌شده در دانشگاه فرهنگي آنچه راهکارهایی را پیشنهاد می‌کنید؟

جدول ۷.

راهکارهای غلبه بر چالش‌ها و کمبودها در زمینه محتوای ارائه‌شده

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
ایجاد تغییرات در منابع	حذف دروس موازی	«دروس موازی حذف شوند.»
	حذف دروس غیرکاربردی	«تا جایی که ممکن است دروسی که کاربردی نیستند و زیاد به درد نمی‌خورند را حذف کنیم.»
	بالا بردن کیفیت آموزش به‌جای کمیت	«به‌جای کمیت، کیفیت آموزش بالا برود.»

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
	به روز شدن منابع	«منابع باید به روز شود.»
	تأکید بر کتاب‌های جدیدالتألیف و مقالات جدید چاپ شده داخلی و خارجی	«چه بهتر است که در سرفصل‌هایی که ارائه می‌دهیم، بیشترین تمرکزمان روی کتاب‌های جدیدالتألیف باشد و مقالاتی که جدید چاپ شده‌اند، چه به زبان لاتین و چه به زبان فارسی.»
	غنی تر ساختن واحد کارورزی	«در کارورزی‌ها برخی مهارت‌ها مانند برنامه‌ریزی درسی، مهارت‌های تربیتی و استفاده از استعدادهای دانش‌آموزان نیز در کنار تدریس و مسئله‌یابی از دانشجو معلمان خواسته شود.»
	راه اندازی هسته‌های فکری در دانشگاه طبق اقتضای نیازهای هر استان	«می‌توانیم برای هر استان و طبق اقتضای نیازهای آن استان هسته‌های فکری را در دانشگاه راه‌اندازی کنیم که همان هیئت‌های علمی گروه‌های علمی هستند و این گروه‌های علمی به صورت تخصصی بررسی کنند و بعد از آن ارائه نظر نمایند.»
به کارگیری اساتید در تدوین، تغییر یا حذف محتوای برنامه درسی	تشکیل یک شبکه ارتباطی دانشگاه فرهنگیان ایران به وجود بیاید و بعد با همدیگر تبادل نظر فرهنگیان کشور	«من پیشنهادم این است که یک شبکه ارتباطی جامع با کل اساتید دانشگاه فرهنگیان ایران به وجود بیاید و بعد با همدیگر تبادل نظر کنند.»
	نظرخواهی از تمام اساتید استان‌ها نسبت به اصلاح حذف محتواهای درسی غیر کاربردی	«با استفاده از صاحب‌نظران هر رشته درسی و نظرخواهی از تمام اساتید استان‌ها نسبت به اصلاح یا حذف محتواهای درسی که کاربردی یا پاسخگوی نیازهای دانشجویان نیست، اقدام شود.»
	تعیین وضعیت برنامه درسی و چالش‌ها به وسیله اساتید هیئت علمی	«هیئت‌های علمی می‌توانند وضعیت برنامه درسی و چالش‌های موجود در آن را مشخص کنند.»
	تطبیق محتوا با شرایط حاضر، نیاز دانشجو معلمان و جامعه هدف	«محتوا با شرایط حاضر، نیاز دانشجو معلمان و جامعه هدف تطبیق داده شود.»
نیازسنجی	مصاحبه با معلمان، مدیران و اولیا جهت شناسایی نیازهای جامعه	«نیاز است که هر سال با معلمان، مدیران و اولیای بچه‌ها صحبت کنیم و ببینیم نیازهای جامعه چیست؟»
	شناسایی نیازهای تخصصی معلمان و آموزش طبق آنها	«شناسایی کنند معلم آنچه تخصص‌هایی نیاز دارند و بعد ببینند در زمینه آن تخصص‌ها آموزش ببینند.»
	چکش کاری همه‌ساله منابع	«منابع همه‌ساله چکش کاری شود.»

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
توانمندسازی اساتید		«قبل از تدریس، یک دوره برای همه مدرسین تدارک دیده شود تا با تدارک یک دوره آموزشی روش‌های نوین آموزشی آشنا شوند.»
	برای مدرسین	«از اساتید جدید ارزشیابی به عمل آید و نظارتی هم باشند که آیا توانسته‌اند در آموزش محتوا و سرفصل‌های تعیین‌شده موفق باشند و به اهداف رسیده باشند؟»
	ارزشیابی از اساتید جدید و نظارت بر آنها	«از اساتید متخصص جهت بهره‌گیری از توان حداکثری برای ارائه محتوا استفاده شود.»
برقراری تعاملات با دیگر دانشگاه‌ها برای بهبود محتوا		«راهکاری که می‌توانم بدهم این است که دستاوردهای سایر ملل را بررسی محتواهای دانشگاه بررسی کنیم و ببینیم در دانشگاه‌های تربیت‌معلم کشورهای برتر چه نوع محتواهایی را ارائه می‌دهند و بیایم از تجارب آنها استفاده کنیم.»
	استفاده از سرفصل‌ها و تجربیات سایر دانشگاه‌ها و تعامل با آنها	«استفاده از سرفصل‌ها و تجربیات سایر دانشگاه‌ها و تعامل با آنها می‌تواند در بهبود سرفصل‌های آموزشی کمک‌کننده باشد.»
		«سازمان مرکزی می‌تواند کنفرانسی تحت عنوان بهبود محتوای برگزاری کنفرانسی تحت آموزشی برگزار کند و به برگزیدگان هر درس تشویق‌هایی نیز در عنوان بهبود محتوای نظر بگیرد.»
برگزاری کنفرانس و فراخوان		«به صاحب‌نظران حوزه علوم تربیتی در بقیه دانشگاه‌های مادر که صاحب نظرات فراوانی هستند و مقالات زیادی دارند که در زمره دعوت از صاحب‌نظران یک درصد دانشمندان برتر دنیا قرار گرفته‌اند، دعوت‌نامه‌ای بفرستیم حوزه علوم تربیتی در بقیه تا نظراتشان را در مورد منابع درسی و سرفصل دروس بگویند. این دانشگاه‌های مادر برای اتفاق احتمالاً افتاده؛ ولی ما فعلاً نتیجه‌اش را نمی‌بینیم. شاید هم شرکت در فراخوان کم‌رنگ است؛ ولی من جایش را واقعاً احساس می‌کنم.»
	اعلام فراخوان برای اعضای هیئت‌علمی و مدرسان باسابقه دانشگاه	«به اعضای هیئت‌علمی و مدرسان باسابقه دانشگاه هم یک فراخوان بزنیم که همه نظراتشان را اعلام کنند.»
	تدوین سیاست یادگیری به‌صورت کارشناسی شده و اعمال‌نشدن نظرات شخصی افراد در سیستم	«تدوین سیاست یادگیری باید بسیار کارشناسی شده، اصولی و سیستماتیک باشد. نه اینکه هر شخصی که متولی بخشی از آموزش شد بیاید و نظرات شخصی خویش را در سیستم وارد کند.»
نظرخواهی از دانشجویان	استفاده از دانشجویان	«در تهیه محتوا از دانشجویان سرآمد علمی هم استفاده شود.»
دانشجو معلمان	سرآمد علمی در تهیه محتوا	

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
		«ما نباید از واقعیت فرار کنیم. در مورد درس‌ها از دانشجویان نظر بخواهیم و ببینیم این دروس چقدر میان دانشجویان باخورد می‌گیرد. تهیه محتوا بر اساس نوع نوع تدریس‌هایمان و مهارت‌هایی که در تدریس داریم. بعد بر اساس باخورد‌های گرفته‌شده از نوع باخورد‌هایی که از دانشجویان می‌گیریم، برویم محتوا تهیه دانشجویان معلمان کنیم.»
	ارتباط گروه‌های علمی با دانشجو معلمان	«هرچند گروه‌های علمی وجود دارند، اما اینکه اگر صرفاً بنشینند بین خودشان بررسی کنند و بدون ارتباط با دانشجو صورت بگیرد جواب نخواهد داد.»
	فراهم‌شدن کتاب‌ها، منابع علمی و محتوای تکمیلی مورد نیاز دانشجویان معلمان توسط کتابخانه دانشگاه	«مسئول کتابخانه دانشگاه با دانشجویان در ارتباط باشد تا کتاب‌ها، منابع علمی و محتوای تکمیلی را که دانشجویان نیاز دارند، برایشان فراهم کند.»
توسعه کتابخانه‌های دانشگاه	غنی و بروز بودن محتوای کتابخانه‌ها	«در کتابخانه محتوای غنی و به‌روز وجود داشته باشد.»
	قرارداد دانشگاه با سایت‌های علمی و کتابخانه‌های داخلی و خارجی	«دانشگاه با سایت‌های علمی و کتابخانه‌های داخلی و خارجی سایت‌های علمی و کتابخانه‌های داخلی و قراردادهایی داشته باشد.»
آینده‌نگری		«برنامه درسی باید مهارت‌ها و دانش آینده را نیز پوشش دهد که شامل تدوین محتوایی است که دانشجویان را برای چالش‌ها و پوشش مهارت‌ها و دانش فرصت‌های آینده آماده کند. به‌عنوان مثال، توسعه مهارت‌های فکر آینده توسط برنامه درسی تحلیلی، حل مسائل پیچیده و انعطاف‌پذیری.»
		«توجه به آنچه در مدارس در آینده با توجه به شرایط و سن دانش توجیه به شرایط مدارس در آموزان ایجاد خواهد شد، می‌تواند مفید واقع شود.»
رفع کمبود امکانات	حل کمبودها و امکانات فیزیکی با نیازسنجی و تعامل با سایر ارگان‌ها	«کمبود امکانات می‌تواند با نیازسنجی و تعامل با سایر ارگان‌ها به‌نوعی حل شود.»
	تولید محتوای خاص برای دروس مختلف و قرارگرفتن در اختیار اساتید	«برای دروس مختلف محتوای خاصی تولید و در اختیار اساتید قرار گیرد.»
تولید محتوای نوین	تولید محتوای خاص برای دروس مختلف و قرارگرفتن در اختیار اساتید	«در تهیه محتواها از متخصصان تعلیم و تربیت و متخصصان هنرهای استفاده از متخصصان نمایشی استفاده شود تا هم روان‌شناسی شده باشد و هم در تولید تعلیم و تربیت و متخصصان

مضمون	زیر مضمون	نمونه اظهارات
		محتواهای الکترونیکی افراد صاحب‌هنر مانند کارگردانان، نویسندگان هنرهای نمایشی در تهیه مطالب هنری و دارندگان مهارت‌های خاص در کنار افراد متخصص محتواها بتوانند محتواهای خوبی تولید نمایند.»

سؤال از فارغ‌التحصیلان:

۱- با توجه به ورودتان به حیطه کاری، در زمینه محتوای ارائه‌شده در دانشگاه فرهنگی آنچه ضعف و کاستی‌هایی وجود دارد؟

جدول ۸.

ضعف‌ها و کاستی‌های محتوای ارائه‌شده در دانشگاه فرهنگیان باتوجه‌به ورود به حیطه کاری

مضمون	زیرمضمون	نمونه اظهارات
		«نوع برگزاری کلاس‌های عملی نیز در برخی مواقع جای تأمل برگزاری کلاس‌های عملی به دارد که به همان شیوه کلاس‌های نظری ارائه می‌شدند.»
ارائه تئوری بیشتر مطالب	گذراندن اکثر واحدها به صورت تئوری	«مورد بسیار قابل توجه این است که واحدهایی که گذرانیدیم بیشتر تئوری و صرفاً به خواندن جزوات قطور یا گل‌ها کم حجم محدود می‌شد.»
	کم بودن میزان کارهای عملی	«کارهای عملی کمی انجام دادیم، با دروس تئوری نمی‌شود معلم شد. هیچ چیزی به اندازه عمل و تجربه کارساز نیست.»
ترسیم آرمانی دانشگاه از کلاس درس و تدریس	تفاوت زیاد بین محتوای ارائه‌شده در دانشگاه و محیط واقعی	«بین محتوای ارائه‌شده در دانشگاه و محیط واقعی آن‌هم به عنوان معلم خیلی تفاوت وجود دارد.»
	ایده‌آل‌گرایی و صحبت نکردن از مشکلات واقعی کلاس درس	«در دانشگاه فقط با یک دید ایده‌آلی روش تدریس کتب گفته ایده‌آل‌گرایی و صحبت نکردن از می‌شود و کسی از مشکلات واقعی کلاس درس حرفی نمی‌زند.» مشکلات واقعی کلاس درس
بررسی نشدن کتب	مطلوب نبودن بررسی آنها	«به نحو مطلوبی به بررسی فصل‌به‌فصل دروس و نحوه تدریس مطلوب نبودن بررسی آنها
دوره ابتدایی به نحوه مطلوب	نداشتن آمادگی کافی نومعلم‌ان به دلیل بررسی نشدن مناسب کتب‌های درسی دوره ابتدایی و شیوه تدریس آنها به حد کافی را در سال اول تدریس خود نداشته باشند.»	«در طول ۴ سال، کتاب‌های درسی دوره ابتدایی و شیوه تدریس آنها به حد کافی بررسی نشد و همین مورد موجب شد نومعلم‌ان آمادگی کافی را در سال اول تدریس خود نداشته باشند.»

مضمون	زیرمضمون	نمونه اظهارات
ضعف در محتوای ارائه شده		«به نظر بنده بعضی از واحدهای درسی که در طول ۴ سال گذرانده می شود، در دوران معلمی کمکی به معلمی بهترشدن نمی کند. در غفلت از برخی محتوای لازم عوض از برخی محتواها که لازم است باشند، غفلت شده است.»
	ارائه چندین باره یک مطلب در واحدهای درسی مختلف در چندترم چندین بار ارائه می شد. در صورتی به جای این امر می توان در دروسی که جنبه عملی داشتند، تأکید بیشتری داشت.»	«ذکر این نکته قابل توجه خواهد بود که یک مطلب در طی واحدهای درسی مختلف در چندترم چندین بار ارائه می شد. در صورتی به جای این امر می توان در دروسی که جنبه عملی داشتند، تأکید بیشتری داشت.»
	اجرای نامطلوب برنامه تدوین شده سازمان مرکزی	«آن برنامه ها و مواردی که در سازمان مرکزی تدوین شده است، اجرای نامطلوب برنامه در سطح کشور به خوبی اجرا نمی شود.»
	کاربردی نبودن مطالب در فضای آموزشی	«مطالب ارائه شده در دانشگاه به علت تئوری بودن، زمانی که وارد فضای آموزشی می شویم چندان به کار نمی آید.»
	کمبود در ارائه ایده های نو برای دانش آموزان نداشته باشیم	«تمرکز روی مسائل تئوری باعث شد ایده های کافی برای کار با دانش آموزان نداشته باشیم.»
ضعف در عملکرد اساتید		«غالباً اساتادها در بررسی کتاب ها مثلاً فارسی و ریاضی، با عجله و به صورت کلی توضیح مختصری می دادند و از آن گذر می پایین بودن کیفیت تدریس اساتید کردند. هیچ وقت به ما یاداندادن که فلان مبحث از کتاب را چگونه واحدهای درسی بررسی کتب باید تدریس کرد.»
	عدم تأثیر آن در انتخاب اساتید	«ارزشیابی اساتید واقعاً یک چیز نمادین است و تأثیری در انتخاب نمادین بودن ارزشیابی اساتید اساتید نداشت و این اصلاً پسندیده نبود.»
	اجرای تئوری واحدهای عملی توسط اساتید	«در طول ۸ ترم نتیجه ای عاید شد این بود که بعضی اساتید در اجرای تئوری واحدهای عملی واحدهای عملی هم به ارائه نظری می پرداختند.»
		«برخلاف اینکه تأکید اساتید بر استفاده از روش های نوین تدریس بود، متأسفانه خود در عمل چنین نبودند و به طور غیرمستقیم و با استفاده نکردن اساتید از رفتار خود ما را نیز به سمت وسوی روش های غیرفعال سوق روش های نوین تدریس و عدم می دادند. درحالی که می توانستند خود با تدریس های فعالشان و انتخاب محتوای نوین انتخاب محتوای نوین الگوی ما قرار بگیرند.»
	دانشجو معلمان نبود آزمایشگاه	«انتظارمان از دانشگاه فرهنگیان برخورداری از امکانات رفاهی، عدم برخورداری از امکانات پژوهشی و علمی درخور دانشجویی که آینده فرزندان این رفاهی، پژوهشی و علمی درخور مرزوبوم را خواهد ساخت، بود. ولی آن چنان امکاناتی ندیدیم.»
کمبود امکانات	دانشجو معلمان نبود آزمایشگاه	«چون آزمایشگاه نبود، واحدهایی مانند آموزش علوم تجربی نیز نبود آزمایشگاه به صورت تئوری پاس شد.»

مضمون	زیرمضمون	نمونه اظهارات
پایین بودن عملکرد دانشگاه فرهنگیان در تربیت معلمان آینده		«به نظر بنده محتوایی که در دانشگاه فرهنگیان ارائه می‌گردد عدم تأمین نیازها و الزامات یک نمی‌تواند نیازها و الزامات یک دانشجومعلم را زمانی که به‌عنوان دانشجومعلم فارغ‌التحصیل توسط معلم وارد مدرسه می‌شود، تأمین کند.»
		«دانشگاه فرهنگیان در ساخت معلمی چندبعدی و توانمند در
		حیطه تربیتی ضعیف عمل می‌کند و آنچه در طول چهار سال در عملکرد ضعیف دانشگاه در
		دانشگاه فرهنگیان مشاهده کردم این بود که متأسفانه این دانشگاه تربیت معلمی چندبعدی و توانمند نتوانست به‌خوبی نیازهای فکری و تربیتی دانشجویان را تبیین کند در حیطه تربیتی و آنها را برآورده سازد.»
تأثیر کرونا بر کیفیت آموزش ورودی‌های ۹۸		عدم شکل‌گیری درست
		«شخصیت معلمی به‌درستی در دانشگاه فرهنگیان شکل نمی‌گیرد.»
		شخصیت معلمی در دانشگاه فرهنگیان
		کاهش کیفیت آموزش فارغ التحصیلان ورودی ۹۸، کاهش کیفیت آموزش فارغ التحصیلان ورودی ۹۸ به علت مجازی شدن آموزش
کیفیت آموزش ورودی‌های ۹۸		«با توجه به تحصیل مجازی ما فارغ‌التحصیلان ورودی ۹۸، ناخودآگاه از کیفیت آموزش کاسته شد.»
		«چون تحصیل ورودی‌های ۹۸ مصادف شد با بیماری کرونا، در
		تحصیل به مشکلات زیاد برخوردیم که اوایل کیفیت آموزش
		پایین آمد و این کاملاً مشهود بود؛ اما رفته‌رفته با آمدن سامانه lms شدن با کرونا کیفیت آموزشی بیشتر شد.»

۲- چه پیشنهادهایی در راستای ارتقای محتوای برنامه درسی دارید؟

جدول ۹.

پیشنهادهای در راستای ارتقای محتوای برنامه درسی

مضمون	زیرمضمون	نمونه اظهارات
ارتقای کم‌وکیف واحدهای عملی		«باید در دروسی که جنبه عملی دارند، تأکید بیشتری داشت.»
		تأکید بیشتر بر دروس عملی
		«برگزاری هر چه باکیفیت‌تر دروس عملی نظیر آموزش ریاضی،
		فارسی و... اهمیت بیشتری دارد؛ زیرا زمانی که دانشجومعلم برگزاری با کیفیت کلاس‌های مدت‌زمان تحصیل خود را به پایان رساند و وارد حیطه شغلی خود آموزش کتب درسی به جهت شد، بایستی بتواند به محتوای کتاب‌هایی که تدریس خواهد کرد مسلط بودن به محتوای آنها به مسلط باشد تا بتواند در کلاس درس با بهره‌گیری از دانش لازم هنگام فارغ‌التحصیلی کلاسی پویا برای دانش‌آموزان فراهم کند.»

نمونه اظهارات	زیرمضمون	مضمون
«به نظرم باید واحدهای بررسی کتب درسی بیشتر شود و دانشجو هر ترم حداقل دو کتاب از کتاب‌هایی که قرار است بعداً در مدرسه تدریس کند را بررسی کامل نماید؛ یعنی هم به محتوا اشرافیت داشته باشد و هم تعلیم داده شود که چگونه باید به بچه‌ها آموزش دهد و چطور تدریس کند.»	افزایش ساعات حضور مدارس و کلاس‌های درس به صورت کارورزی حضور یابند تا در زمینه تدریس و حل چالش‌های کلاس بیشتر موفق شوند.	افزایش ساعات حضور مدارس و کلاس‌های درس به صورت کارورزی حضور یابند تا در زمینه تدریس و حل چالش‌های کلاس بیشتر موفق شوند.
«به جای بازگ کردن نظریه‌های یادگیری، آن را به صورت عملی در اجرای عملی نظریه‌های کلاس اجرا کنند؛ یعنی با آن روش‌ها تدریس کنند. به طوری که انگار یادگیری به جای بازگ کردن مخاطبشان دانش آموز ابتدایی است.»	«پیشنهادم این است که باید دانشجویان حداقل روزی دو ساعت در افزایش ساعات حضور مدارس و کلاس‌های درس به صورت کارورزی حضور یابند تا در زمینه تدریس و حل چالش‌های کلاس بیشتر موفق شوند.»	«پیشنهادم این است که باید دانشجویان حداقل روزی دو ساعت در افزایش ساعات حضور مدارس و کلاس‌های درس به صورت کارورزی حضور یابند تا در زمینه تدریس و حل چالش‌های کلاس بیشتر موفق شوند.»
«بنده که الان در مدرسه مشغول هستم می‌بینم که بعضی دروس نظری که پاس کردم به درد نمی‌خورد. به جای آنها، اگر کارورزی و واحدهای عملی جایگزین شود، مفید و نتیجه‌بخش خواهد بود.»	«باید واحدهای بیشتری برای کلاس‌های چندپایه اختصاص بدهند. اکثر دانشجویان الان در کلاس‌های چندپایه هستند و خب مدیریت کلاس‌های چندپایه بسیار سخت تر است.»	«باید واحدهای بیشتری برای کلاس‌های چندپایه اختصاص بدهند. اکثر دانشجویان الان در کلاس‌های چندپایه هستند و خب مدیریت کلاس‌های چندپایه بسیار سخت تر است.»
«واحد درسی مدیریت کلاس‌های چندپایه به صورت تئوری کافی لزوم حضور دانشجومعلمان نبوده و نیاز است همانند واحد کارورزی دانشجومعلمان در کلاس‌های چندپایه همانند واحد چندپایه حضور یابند.»	«چون ما از ترم پنج واحد کارورزی داشتیم و باید تدریس می‌کردیم و در ترم‌های قبل نیز تقریباً تدریس ندیده بودیم و فقط مطالب تئوری می‌خواندیم و از طرفی هم تمام درس‌های عملی نیز با واحد کارورزی شروع می‌شد، به نظرم اگر واحدهای عملی را در ترم‌های اول اول پاس کنیم، می‌توانیم با روش‌های متنوع آشنا شده و در کارورزی به مشکل برنخوریم.»	«چون ما از ترم پنج واحد کارورزی داشتیم و باید تدریس می‌کردیم و در ترم‌های قبل نیز تقریباً تدریس ندیده بودیم و فقط مطالب تئوری می‌خواندیم و از طرفی هم تمام درس‌های عملی نیز با واحد کارورزی شروع می‌شد، به نظرم اگر واحدهای عملی را در ترم‌های اول اول پاس کنیم، می‌توانیم با روش‌های متنوع آشنا شده و در کارورزی به مشکل برنخوریم.»
«در تغییر یا بهبود محتوای درسی اول از هر کاری بایستی شرایط و وضع موجود بررسی شود که آیا این شیوه ارائه مطالب مؤثر واقع شده است یا نه. سپس با بررسی این موارد اقدام به ارتقا و بهبود محتوا گام برداشت.»	«واقع‌گرایانه به شرایط آموزش و پرورش توجه شود و متناسب شرایط نگاه‌گرایانه به شرایط موجود دانشجویان را پرورش دهند.»	«واقع‌گرایانه به شرایط آموزش و پرورش توجه شود و متناسب شرایط نگاه‌گرایانه به شرایط موجود دانشجویان را پرورش دهند.»

مضمون	زیرمضمون	نمونه اظهارات
وجود امکانات لازم	فراهم کردن امکانات در راستای اجرای هر چه بهتر محتوای در نظر گرفته شده	«بایستی وقتی محتوایی در نظر گرفته می‌شود، امکاناتی که در راستای اجرای هر چه بهتر آن فراهم شود.»
	وجود امکانات رفاهی از جمله سالن مطالعه	«امکانات رفاهی درخور دانشجومعلم از جمله سالن مطالعه فراهم گردد.»
برگزاری کارگاه‌های توانمندسازی	برگزاری بیشتر کارگاه‌های توانمندسازی	«کارگاه‌های توانمندسازی برای دانشجومعلم از پیش برگزار برگزاری بیشتر کارگاه‌های شود.»
	دعوت از معلمان حرفه‌ای و معتمدین محلی جهت ارائه مطالب مفید	«از معلمان حرفه‌ای و موفق در زمینه تدریس و مدیریت کلاسی دعوت از معلمان حرفه‌ای و دعوت شود تا مطالب مفید را در اختیار دانشجویان قرار دهند.»
توانمندسازی	برگزاری دوره‌های آموزشی با حضور اساتید باتجربه	«برگزاری بیشتر دوره‌هایی با حضور اساتید باتجربه قطعاً می‌تواند برگزاری دوره‌های آموزشی با میسر باشد.»
	برگزاری کارگاه‌های عملی و چگونگی تربیت دانش‌آموزان دارای تفکر خلاق	«کارگاه‌های عملی روش‌های تدریس همچون روش تدریس خلاق برگزاری کارگاه‌های عملی و چگونگی تربیت دانش‌آموزان دارای تفکر خلاق برگزار شود.»
بهبود عملکرد اساتید	اجرای عملی روش‌های تدریس توسط اساتید	«به نظر من بهترین کاری که می‌شود صورت گیرد این است که اساتید روش‌هایی را که آموزش می‌دهند، عملی در کلاس اجرا کنند و دانشجویان شاهد روند کارها باشند.»
	به‌کارگیری اساتید متخصص	«از اساتیدی که در رشته مورد تدریس در سطح بالای علمی باشند، استفاده شود.»
بهبود عملکرد اساتید	استفاده از استادان دارای سابقه تدریس در پایه‌های ابتدایی	«خیلی بهتر است که در رشته آموزش ابتدایی استادانی که سابقه تدریس در پایه‌های ابتدایی دارند به کار برده شوند.»
	انتقال تجربیات توسط اساتید به دانشجومعلم	«اساتید به‌جای تدریس خواستن از دانشجو در ترم اول، تجربیات انتقال تجربیات توسط اساتید خودشان در تدریس در دوره ابتدایی را به دانشجو منتقل کنند.»
نزدیکی آموزش‌های دانشگاه و مدرسه	آماده‌سازی دانشجو معلمان برای تدریس در شرایط سخت توسط اساتید	«حتماً از استادها خواسته شود تا نحوه تدریس در شرایط سخت مثلاً مدارس روستایی که حداقل امکانات را ندارند، آموزش دهند.»
	نزدیک شدن محتواهای ارائه شده با کلاس درس	«محتوای ارائه شده به واقعیت کلاس‌ها نزدیک باشد.»
نزدیکی آموزش‌های دانشگاه و مدرسه	کاستن شکاف بین دانشگاه و مدرسه	«از آنجاکه فاصله فراوانی بین آموزش‌های دانشگاه و مدرسه وجود دارد، اساتید با آموزش‌های مؤثر درصدد کاهش این شکاف بزرگ مدرسه با آموزش‌های مؤثر باشند.»
	اساتید	

نمونه اظهارات	زیرمضمون	مضمون
«ای کاش شرایط طوری بود که دو سال در دانشگاه درس می خواندیم و دو سال دیگر را عملاً به عنوان معلم در مدرسه ها حضور داشتیم و حضور بیشتر در مدرسه در گزارش را به اساتید می دادیم و راهنمایی مان می کردند. البته کار طول دوران تحصیل برای معلمی به گونه ای است که باید تجربه زیادی کسب شود تا بتوان معلم کسب تجربه کارآمدی شد.»		
«دانشجویان به مطالعه، مقاله نویسی، تألیف کتاب تشویق شوند و از آنان در جهت چاپ و انتشار کتب و مقالات حمایت شود.»	تشویق دانشجویان به فعالیت در حوزه های علمی و پژوهشی و حمایت از آنان	ارتقای سطح علمی و پژوهشی دانشجومعلمان
«از علم و دانش روز استفاده شود. چراکه در عصر کنونی بسیاری از مسائلی مطرح است که در سال های گذشته اثری از آنها نبود.»	استفاده از علم و دانش روز	
«از تحقیقاتی که نتایج تازه تری دارند در کنار مطالب اصلی و پایه استفاده شود، بهتر است. چون در دوران تحصیل بنده در برخی از واحدها در کنار مطالب پایه از مقاله ها و پژوهش های نوین هم استفاده می شد و تأثیر بهتری داشت.»	استفاده از تحقیقات دارای نتایج تازه در کنار مطالب اصلی و پایه	
«دانشجویان و اساتید به یک منبع اکتفا نکنند و سعی کنند از منابع مختلف اما مکمل استفاده دانشجومعلمان و اساتید از منابع مختلف اما مکمل	استفاده دانشجومعلمان و اساتید از منابع مختلف اما مکمل	بروز شدن محتوا
«در مورد سرفصل های مصوب و منابع و کتبی که برای آنها مشخص می شوند، تجدیدنظر صورت گیرد و محتوای مفیدتر و کاربردی تر جایگزین شوند.»	تجدیدنظر در منابع و سرفصل های مصوب	
«ایجاد نوآوری در محتوای آموزشی صورت گیرد.»	ایجاد نوآوری در محتوای آموزشی	

بحث و نتیجه گیری

موضوع برنامه درسی که شامل عناصر مختلفی است، به دلیل اینکه منجر به سازمان دهی فعالیت های یاددهی و یادگیری فراگیران می شود، حائز اهمیت است. یکی از عناصر آن محتوای برنامه درسی بوده و منظور از آن هر آن چیزی است که قرار است تعلیم داده شود. به عبارتی محتوا دانش، مفاهیم، اصطلاحات، روش ها، اصول و قوانین را در برمی گیرد. از طرفی دانشگاه فرهنگیان به دلیل رسالت مهم خود که درواقع همان تربیت معلم است، در تربیت آینده سازان جامعه و پیشرفت کشور اثرگذار است؛ زیرا به تبع تربیت معلم شایسته، تربیت دانش آموزان شایسته

را خواهیم داشت؛ لذا محتوای ارائه‌شده در این دانشگاه برای دانشجوی معلمان و چگونگی کم‌وکیف آن از موارد بحث‌برانگیز و مهم است. از این‌رو، در این پژوهش پژوهشگران به چالش‌های محتوای برنامه درسی مراکز تربیت‌معلم کشور و ارائه راه‌حل پرداختند. در راستای دستیابی به هدف پژوهش، پژوهشگران سؤالاتی در مورد تجارب زیسته دانشجوی معلمان، اساتید و فارغ‌التحصیلان دانشگاه فرهنگیان طراحی نمودند.

در مصاحبه از دانشجوی معلمان خواسته شد تا میزان کاربردی بودن محتوای برنامه درسی را با ذکر دلیل بیان کرده و پیشنهادهایی برای کاربردی ساختن آن ارائه دهند. همچنین سؤالاتی در زمینه کمبودهای موجود در محتواهای ارائه‌شده و میزان سنخیت محتوا با اهداف مدنظر نظام تربیت‌معلم و پیشنهادهای برای ارتقای سنخیت از دانشجوی معلمان مطرح شد. آنان دو عامل تئوری بودن مطالب و ضعف در ارائه اساتید را باعث کاهش میزان کاربردی بودن و واحد کارورزی را مؤثر و کاربردی دانستند. ضرورت تدریس کاربردی اساتید و نیازسنجی، پیشنهادهای دانشجوی معلمان برای افزایش میزان کاربردی بودن محتوا بودند. دانشجوی معلمان عواملی از قبیل ضعف در فرایند تربیت‌معلم، کمبود میزان عملی بودن مطالب و ضعف در واحدهای درسی را از کمبودهای موجود در محتواهای ارائه‌شده بیان کردند. از نظر دانشجوی معلمان علی‌رغم وجود سنخیت محتوا با اهداف نظام، در عمل میزان این سنخیت کاهش یافته است. تأمل در تدوین و ارائه محتوا، بهبود عملکرد اساتید و نیازسنجی مجدد پیشنهادها جهت ارتقای سنخیت بودند؛ بنابراین از مصاحبه با دانشجوی معلمان می‌توان به این نتیجه رسید که آنان محتوا را دارای یک سری چالش‌ها و کمبودها می‌دانند و در این بین معتقدند تنها واحد کارورزی مفید به فایده است. این نتایج با یافته‌های پژوهش غلام‌پور و همکاران (۱۴۰۱)؛ رحیمی و همکاران (۱۴۰۰) و عارف‌نژاد و امامعلی‌پور (۱۳۹۸) همسو نیست. آن‌ها در پژوهش خود به دلایلی از قبیل چالش‌های سازمان‌های مجری، عوامل رفتاری مجریان یعنی ضعف‌های استادان راهنما، معلمان راهنما و دانشجوی معلمان و آسیب در بخش سیاست‌گذاری، اجرا و ارزشیابی وضعیت اجرای واحد کارورزی را مطلوب قلمداد نکردند. با این حال تبیین عمیق‌تر نشان می‌دهد که این نتایج نه یک تضاد، بلکه تأییدی بر ریشه اصلی مشکل است. تحلیل پدیدارشناسانه بیان می‌کند که ارزشی که دانشجو و معلم به کارورزی می‌دهد ناشی از نیاز مبرم آنان به اتصال دانش نظری به عمل است و محتوای دانشگاهی، دانشجو را برای واقعیت‌های پیچیده و پرتلاطم مدرسه نساخته است.

به همین دلیل کارورزی به عنوان تنهاترین و مؤثرترین پل اتصال محتوای نظری به عمل حرفه‌ای، از نظر آنان همچنان مفید و کاربردی تلقی می‌شود.

اساتید دانشگاه فرهنگیان در پاسخگویی به چالش‌های محتوای برنامه درسی، مطلوب نبودن محتواهای ارائه شده، اشکال در تهیه سرفصل‌ها و منابع، پایین بودن عملکرد اساتید، کیفیت کم نیازسنجی، عدم تدوین محتوا مطابق با سند تحول بنیادین آموزش و پرورش، عدم امکانات لازم، نگرش پایین دانشجومعلم‌ان نسبت به رسالت خویش را چالش‌های محتوای برنامه درسی عنوان نمودند. در رابطه با دلایل وجود انعطاف‌پذیری، روند روبه تحول دانشگاه فرهنگیان، نقش سازمان مرکزی در ایجاد تغییرات و اصلاحات، امکان جبران حدودی ضعف‌ها توسط اساتید و قابلیت انعطاف و تغییر دروس از سوی اساتید مطرح گردید. همچنین، ایجاد تغییرات در منابع، به کارگیری اساتید در تدوین، تغییر یا حذف محتوای برنامه درسی، نیازسنجی، توانمندسازی اساتید، برقراری تعاملات برای بهبود محتوا، برگزاری کنفرانس و فراخوان، نظرخواهی از دانشجومعلم‌ان، توسعه کتابخانه‌های دانشگاه، آینده‌نگری، رفع کمبود امکانات و تولید محتواهای نوین راهکارهای اساتید در راستای غلبه بر چالش‌ها و کمبودها در زمینه محتوا بودند. باتوجه به یافته‌ها، اساتید یکی از راه‌حل‌ها را برقراری تعامل و نظرخواهی از دانشجومعلم‌ان در تهیه و تدوین محتوا بیان کردند که این یافته با نتایج پژوهش تیمورنیا و امام‌جمعه (۱۴۰۱) مطابق است. فارغ‌التحصیلان ارائه تئوری بیشتر مطالب، ترسیم آرمانی دانشگاه از کلاس درس و تدریس، بررسی‌نشدن کتب دوره ابتدایی به نحو مطلوب، ضعف در محتواهای ارائه شده، ضعف در عملکرد اساتید، کمبود امکانات، پایین بودن عملکرد دانشگاه فرهنگیان در تربیت معلم‌ان آینده و تأثیر کرونا بر کیفیت آموزش ورودی‌های ۹۸ را از ضعف‌ها و کاستی‌های محتوای ارائه شده در دانشگاه فرهنگیان با توجه به ورود به حیطه کاری گزارش کردند. همچنین فارغ‌التحصیلان، ارتقای کم و کیف واحدهای عملی، نیازسنجی مجدد، وجود امکانات لازم، برگزاری کارگاه‌های توانمندسازی، بهبود عملکرد اساتید، نزدیکی آموزش‌های دانشگاه و مدرسه، ارتقای سطح علمی و پژوهشی دانشجومعلم‌ان و بروز شدن محتوا از پیشنهادها مطرح در راستای ارتقای محتوای برنامه درسی بودند. این یافته‌ها با نتایج پژوهش دهقان و همکاران (۱۳۹۵) مبنی بر کمبود فضا، امکانات، زیرساخت‌های فیزیکی و تجهیزاتی و نیروی متخصص و با انگیزه همسو است.

تحلیل نتایج به دست آمده از تجارب زیسته سه گانه دانشجومعلم، اساتید و فارغ التحصیلان تصویری واضح از یک چالش ساختاری در محتوا ترسیم می‌کند. مهم‌ترین و پرتکرارترین چالش، تئوری بودن غالب مطالب و فاصله از عمل بود. این یافته‌ها مهر تأییدی بر وجود شکاف نظر - عمل است. محتوای آموزشی به جای آنکه بر توسعه شایستگی‌های عملی مورد نیاز در کلاس درس واقعی متمرکز باشد، همچنان به یک فلسفه انتقال دانش پایبند است. این رویکرد، در تضاد آشکار با مدل‌های برنامه‌ریزی درسی مبتنی بر شایستگی است که امروزه در سطح جهانی به عنوان معیار اصلی ارزیابی محتوا شناخته می‌شوند. در امتداد این چالش‌ها، چالش‌های مربوط به ضعف در اجرای محتوا و عملکرد اساتید و کمبود کیفیت در نیازسنجی قرار می‌گیرند. این موارد نه تنها یک ضعف فردی، بلکه نشانگر یک نارسایی در برنامه درسی اجرا شده و عدم همسویی است. تبیین کلیدی این است که راه‌حل‌های ارائه شده توسط اساتید (ایجاد تغییرات در منابع، نظرخواهی از دانشجومعلم و توانمندسازی) و راهکارهای دانشجومعلم و فارغ التحصیلان (بازنگری در تدوین محتوا و نیازسنجی مجدد) همگی به سمت مشارکتی کردن فرایند برنامه‌ریزی و انعطاف‌پذیری محتوا متمایل هستند. این نشان می‌دهد که برای غلبه بر این چالش‌ها، یک تحول پارادایمی از برنامه‌ریزی درسی متمرکز و ایستا به یک برنامه‌ریزی درسی پویا و مبتنی بر بازخورد از کف مدرسه ضروری است تا محتوا بتواند سنخیت خود را که در سطح اهداف وجود دارد، در سطح عمل نیز حفظ کند.

لذا باتوجه به یافته‌های پژوهش پیشنهادهای ذیل ارائه می‌گردد:

۱- جهت توانمندسازی اساتید، نظام بازآموزی ایجاد گردد. بدین معنا که کارگاه‌های آموزشی مستمر برای اساتید در زمینه روش‌های نوین تدریس، یادگیری فعال و آموزش مبتنی بر پروژه برگزار شود.

۲- پیشنهاد می‌گردد از معلمان خبره مدارس به عنوان استاد مدعو برای انتقال تجربه‌های واقعی کلاس درس به دانشجومعلم استفاده شود.

۳- پیشنهاد می‌شود که برای کاهش تأثیرات منفی چالش‌ها و کمبودهای موجود در محتوا، بر اجرای برنامه‌ها و کارگاه‌های مکمل جهت توانمندسازی علمی و حرفه‌ای دانشجومعلم تأکید بیشتری شود.

۴- بسته‌های محتوایی چندرسانه‌ای سناریو محور تولید شود. بدین صورت که به جای تکیه صرف بر کتب متنی، دانشگاه باید پروتکلی اجرایی برای تولید ویدئوهای آموزشی از تدریس‌های برتر و تحلیل آنها در کلاس‌های درس به عنوان بخشی از نمره مستمر تعریف کند.

۵- پایش مستمر و نیازسنجی پویا از طریق استقرار سامانه رصد فارغ‌التحصیلان صورت گیرد و در آن معلمان تازه استخدام‌شده (ورودی‌های ۵ سال اخیر) چالش‌های روزمره خود را ثبت کنند. این داده‌ها باید به صورت فصلی استخراج و به عنوان اصلاحیه‌های سرفصل دروس به سازمان مرکزی ارسال شود.

۶- پیشنهاد می‌شود بسته‌های بازنگری محتوا در تراز مدرسه به وجود آید. به گونه‌ای که در هر گروه آموزشی، کارگروهی متشکل از یک استاد متخصص، دو معلم با سابقه و یک فارغ‌التحصیل موفق تشکیل شود. وظیفه این هسته، انطباق سرفصل‌های تئوری با چالش‌های واقعی کلاس درس است.

۷- توصیه می‌شود سازمان مرکزی در تهیه و تدوین منابع و سرفصل‌ها، به ارتقای کیفی آنها بپردازد و با انجام نیازسنجی جامع، محتوای درسی را با مشارکت ذی‌نفعان (اساتید، دانشجو معلمان، معلمان شاغل، مدیران مدارس و کارشناسان وزارت آموزش و پرورش) بازنگری نماید تا شکاف‌های موجود بین محتوای دانشگاهی و نیازهای واقعی مدارس شناسایی گردد.

در خصوص محدودیت‌های پژوهش می‌توان گفت که در پژوهش پدیدارشناسی، عمق مصاحبه‌ها به میزان توانایی و تمایل مصاحبه‌شوندگان در به اشتراک‌گذاری تجربه زیسته خود وابسته است. ممکن است برخی از شرکت‌کنندگان به دلیل محافظه‌کاری، از بیان کامل و صریح چالش‌ها اجتناب کرده باشند که این امر بر میزان عمق‌دهی به داده‌ها در برخی موارد تأثیرگذار بود. همچنین به دلیل اینکه داده‌ها بر اساس روایت‌های شخصی و ذهنی افراد گردآوری شده‌اند و نتایج بیشتر جنبه توصیفی و تفسیری دارند، قابلیت تعمیم به کل جامعه دانشجو معلمان، اساتید و فارغ‌التحصیلان کشور را محدود می‌سازد. محدودیت در دسترسی به نمونه از دیگر محدودیت‌های این پژوهش بود. به کارگیری روش نمونه‌گیری هدفمند و در دسترس و تمرکز بر دانشگاه فرهنگیان استان اردبیل، باعث کاهش میزان تعمیم می‌شد و تعمیم نتایج باید با احتیاط صورت گیرد.

تعارض منافع

نویسندگان هیچ گونه تعارض منافی ندارند.

سیاسگذاری

نویسندگان بر خود لازم می‌دانند از تمامی شرکت کنندگان در این پژوهش نهایت قدردانی و سپاس را داشته باشند.

منابع

- افتخاری، حجت، سماوی، عبدالوهاب، و زینلی پور، حسین. (۱۳۹۹). بررسی وضعیت موجود و بهینه برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان مبتنی بر مهارت‌های معلمی از دیدگاه دانشجومعلم. *فصلنامه پژوهش‌های برنامه‌ریزی آموزشی و درسی*، ۱۰ (۲)، ۹۵-۱۱۲. <https://www.magiran.com/p2630537>
- امراه، امید، و حکیم‌زاده، رضوان. (۱۳۹۳). بررسی تطبیقی نظام ارزیابی کیفیت برنامه درسی تربیت معلم در کشورهای کره جنوبی، انگلستان و ایران. *دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۵ (۹)، ۷-۲۵. <https://elmnet.ir/doc/1397339-7602>
- پروری، پیمان. (۱۳۹۸). خوانشی نو از روش پدیدار شناسی؛ بنیان‌های فلسفی، رویکردها و چارچوب اجرای تحقیق پدیدارشناسی. *مطالعات جامعه شناسی*، ۱۲ (۴۴)، ۸۷-۱۰۶. <https://doi.org/10.30495/jss.2019.669587>
- تیمورنیا، مهین، و امام‌جمعه، محمدرضا. (۱۴۰۱). طراحی و اعتباربخشی الگوی فعالیت‌های فوق برنامه رشته آموزش ابتدایی دانشگاه فرهنگیان. *دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۱۳ (۲۵)، ۲۱۵-۲۴۴. <https://doi.org/20.1001.1.25382241.1401.13.25.10.1>
- خسروی، رحمت اله. (۱۴۰۰). *مدیریت برنامه درسی (از مبانی نظری تا راهکارهای عملی)*. چاپ اول، تهران: علم استادان.
- دهقان، عبدالمجید، مهرام، بهروز، و کرمی، مرتضی. (۱۳۹۵). ارزشیابی برنامه درسی دانشگاه فرهنگیان از حیث تربیت معلم پژوهشگر (مورد: پردیس‌های شهید بهشتی و شهید هاشمی نژاد). *دوفصلنامه مطالعات برنامه درسی آموزش عالی*، ۱۳ (۷)، ۷۸-۱۰۰. <https://doi.org/20.1001.1.25382241.1395.7.13.4.9>
- رحیمی، اسماعیل، عصاره، علیرضا، و احقر، قدسی. (۱۴۰۰). وضعیت مؤلفه‌های الگوی برنامه درسی کارورزی دوره کارشناسی دانشگاه فرهنگیان (امکان‌سنجی اجرا). *فصلنامه تدریس پژوهی*، ۹ (۲)، ۱۵۵-۱۲۷. <https://doi.org/20.1001.1.24765686.1400.9.2.6.0>

عارف‌نژاد، سعید، و امامعلی‌پور، شهین. (۱۳۹۸). شناسایی آسیب‌های برنامه درسی کارورزی دانشگاه فرهنگیان. *مطالعات کارورزی در تربیت معلم*، ۱ (۱)، ۳۳-۷.

غلام‌پور، میثم، احمدی، غلامعلی، و امام‌جمعه، محمدرضا. (۱۴۰۱). الگوی جاری برنامه درسی کارورزی دانشگاه فرهنگیان مبتنی بر تحلیل زمینه‌ای. *فصلنامه پژوهش و برنامه‌ریزی در آموزش عالی*، ۲۸ (۱)، ۲۱۹-۱۸۷.

<https://doi.org/10.52547/irphe.1401.1.187>

گال، مردیت، بورگ، والتر، و گال، جویس. (۱۹۹۶). *روش‌های تحقیق کمی و کیفی در علوم تربیتی و روان‌شناسی*. ترجمه احمدرضا نصر و همکاران (۱۳۹۳)، چاپ هفتم، جلد دوم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، مرکز تحقیق و توسعه علوم انسانی، دانشگاه شهید بهشتی.

مشایخ، فریده. (۱۳۹۸). *دیدگاه‌های نو در برنامه‌ریزی آموزشی*. چاپ شانزدهم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.

ملکی، حسن. (۱۳۹۸). *مقدمات برنامه‌ریزی درسی*. چاپ سیزدهم، تهران: سازمان مطالعه و تدوین کتب علوم انسانی دانشگاه‌ها (سمت)، پژوهشکده تحقیق و توسعه علوم انسانی.

مهدی‌زاده، امیرحسین، و ماهری، ساناز. (۱۴۰۰). *روش‌های برنامه‌ریزی درسی*. چاپ اول، تهران: آبیژ. نیستانی، محمدرضا. (۱۳۹۵). *برنامه‌ریزی آموزشی: راهبردهای بهبود کیفیت در سطح واحد آموزشی (مدرسه، دانشگاه، آموزش مجازی)*. اصفهان: یار مانا.

References

- Amrollah, O., & Hakimzadeh, R. (2014). A comparative study of quality assessment systems for teacher education curricula in South Korea, England, and Iran. *Biannual Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 5(9), 7-25. <https://elmnet.ir/doc/1397339-7602> [In Persian]
- Arefnezhad, S., & Emamalipour, S. (2019). Identifying the harms of the practicum curriculum at Farhangian University. *Practicum Studies in Teacher Education*, 1(1), 7-33. [In Persian]
- Beribe, M. F. B. (2023). The impact of globalization on content and subjects in the curriculum in Madrasah Ibtidaiyah: Challenges and opportunities. *At-Tasyrih: Jurnal Pendidikan dan Hukum Islam*, 9(1), 54-68.
- Chi, Y. L. (2009). Ontology-based curriculum content sequencing system with semantic rules. *Expert Systems with Applications*, 36(4), 7838-7847. <https://doi.org/10.1016/j.eswa.2008.10.048>
- Dehghan, A., Mehram, B., & Karami, M. (2016). Evaluating the curriculum of Farhangian University in terms of educating teacher-researchers (Case: Shahid Beheshti and

- Shahid Hasheminejad campuses). *Biannual Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 13(7), 78-100. <https://doi.org/20.1001.1.25382241.1395.7.13.4.9> [In Persian]
- Del Carmen Pegalajar-Palomino, M., Burgos-García, A., & Martinez-Valdivia, E. (2021). What does education for sustainable development offer in initial teacher training? A systematic review. *Journal of Teacher Education for Sustainability*, 23(1), 99–114. <https://doi.org/10.2478/jtes-2021-0008>
- Deng, Z. (2011). Revisiting curriculum potential. *Curriculum Inquiry*, 41(5), 538–559. <https://doi.org/10.1111/j.1467-873X.2011.00563.x>
- Eftekhari, H., Samavi, A., & Zeynalipour, H. (2020). Investigating the current and optimal status of the Farhangian University curriculum based on teaching skills from the perspective of student-teachers. *Quarterly Journal of Educational and Curriculum Planning Research*, 10(2), 95-112. <https://www.magiran.com/p2630537> [In Persian]
- Gall, M. D., Borg, W. R., & Gall, J. P. (2014). *Quantitative and qualitative research methods in educational sciences and psychology* (A. R. Nasr et al., Trans.; 7th ed., Vol. 2). Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (SAMT), Center for Research and Development in Humanities, Shahid Beheshti University. (Original work published 1996) [In Persian]
- Gholampour, M., Ahmadi, G. A., & Emanjomah, M. R. (2022). The current model of the practicum curriculum at Farhangian University based on contextual analysis. *Quarterly Journal of Research and Planning in Higher Education*, 28(1), 187-219. <https://doi.org/10.52547/irphe.1401.1.187> [In Persian]
- Helda, H. (2022). National standards of education in contents standards and education process standards in Indonesia. *Indonesian Journal of Education*, 1(3), 257–269.
- Khosravi, R. A. (2021). *Curriculum management (From theoretical foundations to practical solutions)* (1st ed.). Elm-e Ostadan. [In Persian]
- Kumar, V., & Rewari, M. (2022). A responsible approach to higher education curriculum design. *International Journal of Educational Reform*, 31(4), 422–441. <https://doi.org/10.1177/10567879211045618>
- Law, M. Y. (2022). A review of curriculum change and innovation for higher education. *Journal of Education and Training Studies*, 10(2), 16–27. <https://doi.org/10.11114/jets.v10i2.5448>
- Lincoln, Y. S., & Guba, E. G. (1985). *Naturalistic inquiry*. Sage Publications.
- Maleki, H. (2019). *Introduction to curriculum planning* (13th ed.). Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (SAMT), Research Institute for Humanities Research and Development. [In Persian]
- Mashayekh, F. (2019). *New perspectives in educational planning* (16th ed.). Organization for the Study and Compilation of University Humanities Books (SAMT), Research Institute for Humanities Research and Development. [In Persian]
- Mehdizadeh, A. H., & Maheri, S. (2021). *Curriculum planning methods* (1st ed.). Ayij. [In Persian]
- Nistani, M. R. (2016). *Educational planning: Strategies for quality improvement at the educational unit level (school, university, virtual education)*. Yar Mana. [In Persian]
- Parvari, P. (2019). A new reading of the phenomenological method: Philosophical foundations, approaches, and the framework for conducting phenomenological

- research. *Sociological Studies*, 12(44), 87-106.
<https://doi.org/10.30495/jss.2019.669587> [In Persian]
- Rahimi, E., Osareh, A., & Ahghar, G. (2021). The status of the components of the practicum curriculum model in the undergraduate program of Farhangian University (Feasibility of implementation). *Teaching Research Quarterly*, 9(2), 127-155.
<https://doi.org/20.1001.1.24765686.1400.9.2.6.0> [In Persian]
- Scott, D. (2018). Knowledge and the curriculum. In *Creating curricula: Aims, knowledge and control* (pp. 25–39). Routledge.
- Strauss, A. L., & Corbin, J. (2008). *Basics of qualitative research: Techniques and procedures for developing grounded theory* (3rd ed.). Sage Publications.
- Teimournia, M., & Emamjomeh, M. R. (2022). Designing and validating the model of extracurricular activities for the elementary education major at Farhangian University. *Biannual Journal of Higher Education Curriculum Studies*, 13(25), 215-244.
<https://doi.org/20.1001.1.25382241.1401.13.25.10.1> [In Persian]
- Yokubjonova, D. (2024). Administering needs analysis in curriculum development. *University Research Base*, 934–937.